FASDR
LAW REVIEW
De la studenți, pentru studenți!

Ediția nr. I
din 2024

Din sumar:

Concurență în internetul european: Digital Markets Act
Tudor CUCU, Facultatea de Drept
Universitatea „Babes-Bolyai” din Cluj-Napoca

Dreptul noilor tehnologii, drog sau antiseptic?
Darius-Alexandru GHIȚĂ, Facultatea de Drept
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Reglementarea infracțiunilor și pedepselor prin intermediul ordonanțelor de urgență
Daniel JIVI, Facultatea de Drept
Universitatea de Vest din Timișoara

DREPTUL CONCURENȚEI

DREPTUL NOILOR TEHNOLOGII

DREPT CONSTITUȚIONAL ȘI INSTITUȚII POLITICE

FASDR
Federația Asociațiilor Studenților în Drept din România

FASDR LAW REVIEW

Cuprins

1. Drept Constituțional și Instituții Politice 9

Reglementarea infracțiunilor și pedepselor prin intermediul ordonanțelor de urgență. 9

Tentația referendumului 18

De ce avem nevoie de o Constituție? 24

„Un veac de luptă împotriva discriminării – din perspectiva dreptului constituțional” 27

Egalitatea în drepturi – problemă de interes în România și nu numai 33

2. Dreptul Noilor Tehnologii 39

Dreptul noilor tehnologii, drog sau antiseptic? 39

3. Dreptul Concurenței 49

Concurență în internetul european: Digital Markets Act 49

OPEC, ORGANIZAŢIE SAU CARTEL? 57

1. Drept Constituțional și Instituții Politice

Daniel JIVI
Anul IV, Licență, Universitatea de Vest din Timișoara

Reglementarea infracțiunilor și pedepselor prin intermediul ordonanțelor de urgență.

Rezumat: *Guvernul poate institui norme juridice cu putere de lege organică în situații extraordinare a căror reglementare nu poate fi amânată, iar acestea pot interfera cu drepturile și libertățile prevăzute de Constituție. Analizând soluțiile regăsite în jurisprudența Curții Constituționale privind delegarea legislativă în domeniul infracțiunilor și pedepselor, prezenta lucrare urmărește compatibilitatea acestora, în esență, cu principiile statului de drept. Astfel, au fost avute în vedere criterii precum respectarea principiului securității juridice, a previzibilității ordinii juridice, a drepturilor și libertăților fundamentale, precum și luarea în considerare a voinței populare, astfel cum a fost exprimată prin referendum, pentru a se ajunge la concluzia că intervenția legiuitorului delegat în acest domeniu nu poate avea ca scop și efect decât instituirea unor măsuri care să nu prejudicieze drepturile și libertățile prevăzute de Constituție, concluzie pe care, de altfel, Curtea Constituțională a stabilit-o cu titlu de regulă în materia ordonanțelor de urgență, existând și situații în care instanța constituțională a validat, în mod nejustificat, excepții de la aceasta.*

Cuvinte-cheie: delegarea legislativă, referendum, principiul securității juridice, principiul statului de drept, previzibilitate, drepturi și libertăți prevăzute de Constituție.

1.Introducere. Sediul materiei.

Potrivit art. 108 alin. (1) din Constituție, Guvernul adoptă hotărâri și ordonanțe. Hotărârile se emit, potrivit alin. (2), pentru organizarea executării legilor, iar ordonanțele (simple) se emit, potrivit alin. (3), în temeiul unei legi speciale de abilitare, în limitele și condițiile prevăzute de aceasta. În fine, ordonanțele de urgență se adoptă în condițiile prevăzute de art. 115 alin. (4)-(6) din Constituție.

Hotărârile Guvernului sunt, ca natură juridică, acte administrative, atât din punct de vedere formal, al organului emitent, cât și din punctul de vedere al conținutului lor, întrucât sunt emise numai *secundum legem* și *praeter legem*, *"pentru organizarea executării legilor"*, dar în niciun caz *contra legem*[1]. Dimpotrivă, ordonanțele – simple sau de urgență – sunt acte administrative numai din punct de vedere organic, deoarece, cu unele nuanțe, au aceeași forță juridică cu cea a legii. Prin urmare, ordonanțele pot, în limitele prevăzute de Constituție, să instituie, să modifice, să suspende ori să abroge norme juridice cu putere de lege.

Guvernul, prin intermediul hotărârilor, realizează rolul său constituțional[2] de a exercita conducerea generală a administrației publice. Astfel, s-a reținut în doctrină[3] că *"acestea (n.a. hotărârile Guvernului) sunt acte administrative normative sau individuale, reprezentând expresia unei competențe originare a Guvernului, prevăzută de Constituție, tipică pentru rolul acesteia de autoritate publică a puterii executive"*. În ce privește ordonanțele, Curtea Constituțională a reținut, în jurisprudența[4] sa, că *"potrivit dispozițiilor art. 115 din Constituție, Guvernul are o competență normativă derivată fie dintr-o lege de abilitare, fie din însăși Constituția, cu un caracter special și limitat, specific unei competențe de atribuire. Exercitarea acestei competențe se include tot în sfera puterii executive și constă în posibilitatea de a emite două categorii de acte normative: ordonanțe simple și ordonanțe de urgență"*.

În ceea ce privește domeniul lor de reglementare, doctrina[5] a reținut că Legea fundamentală nu prevede un domeniu rezervat legii, dar stabilește un domeniu al legii constituționale și al legii organice. În particular, art. 73 alin. (3) lit. h) din Constituție stabilește că infracțiunile, pedepsele și regimul executării acestora vor fi reglementate prin legi organice. Dimpotrivă, delegarea legislativă are un statut de excepție în materia legiferării, întrucât plenitudinea competenței de legiferare revine Parlamentului, în calitate de *"organ reprezentativ suprem și unică autoritate legiuitoare a țării*[6]*"*.

Mai mult decât atât, Constituția limitează domeniul de intervenție al Guvernului pe calea legislației delegate și prin alte reglementări ale sale[7]. Dintre acestea, ne interesează în special aceea prevăzută de dispozițiile art. 115 alin. (6) din Constituție, astfel cum a fost interpretată în jurisprudența Curții Constituționale, care impune ca ordonanțele de urgență să nu afecteze drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție, în cazul particular în care Guvernul decide să reglementeze infracțiunile și pedepsele. Or, de exemplu, înăsprirea unei pedepse cu închisoarea pune în discuție, din această perspectivă, constituționalitatea

---

[1] T. Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*, vol. II., Ed. Lumina Lex, București, 2000, pg. 104-105.
[2] Potrivit art. 102 alin. (1) din Constituție: *"Guvernul (...) exercită conducerea generală a administrației publice"*.
[3] I. Muraru, E.S. Tănăsescu (coord.), *Constituția României. Comentariu pe articole*, ed. III, Ed. C.H. Beck, București, 2022, pg. 909.
[4] Decizia nr. 152/2020 a Curții Constituționale, par. 110, M.Of. nr. 387 din 13 mai 2020.
[5] I. Muraru, E.S. Tănăsescu, op cit., pg. 642.
[6] Art. 61 alin. (1) din Constituție.
[7] Pentru dezvoltări în acest sens, a se vedea I. Muraru, E.S. Tănăsescu, op. cit., pg. 973-987.

intrinsecă a ordonanței de urgență, întrucât, indubitabil, aceasta are ca efect juridic nemijlocit, printre altele, afectarea libertății individuale a persoanei, libertate protejată constituțional de dispozițiile art. 23 din Constituție.

În același sens, este de amintit referendumul consultativ privind, în parte, aceeași problematică, ce a avut loc pe 26 mai 2019. Astfel, cu această ocazie, poporul român s-a exprimat în sensul interzicerii adoptării de către Guvern a ordonanțelor de urgență în domeniul infracțiunilor și pedepselor.

2.Ordonanțele de urgență nu pot afecta drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție.

Așa cum am precizat mai sus, dispozițiile art. 115 alin. (6) din Constituție delimitează domeniul de reglementare al ordonanțelor de urgență: *"ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituționale, nu pot afecta regimul instituțiilor fundamentale ale statului, drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție, drepturile electorale și nu pot viza măsuri de trecere silită a unor bunuri în proprietate publică".* Curtea Constituțională a stabilit în acest sens că *"Guvernul nu are nicio competență de legiferare în domeniul legilor constituționale și cel al legilor care vizează măsuri de trecere silită a unor bunuri în proprietate publică, acestea fiind în competența de legiferare exclusivă a Parlamentului, sub toate aspectele pe care le reglementează în conținutul lor normativ[8]".*

Dimpotrivă, Guvernul *"are o competență de legiferare limitată în domeniile care vizează regimul instituțiilor fundamentale ale statului, drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție și drepturile electorale, cu privire la care aplicarea interdicției constituționale exprese este condiționată de adoptarea unor reglementări care suprimă, aduc atingere, prejudiciază, vatămă, lezează, în general, antrenează consecințe negative asupra drepturilor, libertăților și îndatoririlor constituționale. În această din urmă ipoteză, dacă reglementările nu produc consecințele juridice menționate, Guvernul partajează competența de legiferare cu Parlamentul, fiind ținut însă de obligația de a motiva în conținutul actului normativ existența unei situații extraordinare, a cărei reglementare nu poate fi amânată, precum și urgența reglementării."* Curtea a mai statuat că aceste dispoziții au avut în vedere *"restrângerea competenței Guvernului de a legifera în aceste domenii esențiale în locul Parlamentului, iar nu lipsirea totală de competența de a legifera în materie[9]."*

Este de observat că în Decizia nr. 152/2020 Curtea Constituțională, analizând dispozițiile art. 115 alin. (6) din Constituție, realizează un control de constituționalitate extrinsecă. În realitate, așa cum se arată și în opinia concurentă a aceleiași Decizii, examenul privind respectarea conținutului dispozițiilor art. 115 alin. (6) din Constituție, sub toate aspectele sale, reprezintă un control de constituționalitate intrinsecă. În acest sens, se arată corelația care există între dispozițiile art. 53 din Constituție privind restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți și cele ale dispozițiilor art. 115 alin. (6) din Constituție. Chiar dacă primele vizează legile, ca acte juridice ale Parlamentului, iar cele din urmă ordonanțele de urgență, dispozițiile menționate sunt complementare, în sensul că nu permit eludarea dispozițiilor constituționale în scopul restrângerii permanente a drepturilor sau libertăților prevăzute de Constituție. În ambele situații, textele criticate sunt raportate la conținutul

[8] Decizia nr. 152/2020 a Curții Constituționale, par. 113, M.Of. nr. 387 din 13 mai 2020.
[9] Decizia nr. 152/2020 a Curții Constituționale, par. 113-114, M.Of. nr. 387 din 13 mai 2020.

normativ al Constituției, îndeplinind deci trăsăturile controlului de constituționalitate intrinsec. Această diferențiere are consecințe practice importante, întrucât neconstituționalitatea extrinsecă, de regulă, determină invalidarea actului normativ analizat în ansamblul său, pe când în cazul neconstituționalității intrinseci vor fi declarate neconstituționale numai acele dispoziții care nesocotesc normele constituționale.

În sprijinul acestei afirmații, se mai arată în cuprinsul aceleiași opinii concurente exemple de situații în care Curtea a analizat pe fond respectarea exigențelor prevăzute de art. 115 alin. (6) din Constituție, validând chiar ordonanțe de urgență care prin scopul lor afectează *"în sens negativ"* drepturi și libertăți fundamentale. Astfel, prin Decizia nr. 1172/2010[10], Curtea a validat definirea unor noi infracțiuni prin ordonanță de urgență, prin Decizia 430/2019[11] a validat instituirea unor noi sancțiuni contravenționale prin ordonanțe de urgență etc. Este de menționat că în unele situații, Curtea *"a considerat că prin ordonanțe de urgență se poate realiza o conciliere între mai multe drepturi fundamentale,* ***adică este posibilă restrângerea exercițiului unor drepturi fundamentale prin OUG pentru mai buna protecție a altor drepturi fundamentale."***

Se pune astfel problema în ce măsură este constituțională practica de a reglementa, în special, infracțiunile și pedepsele prin ordonanțe de urgență dacă acestea *"antrenează consecințe negative"* asupra drepturilor și libertăților prevăzute de Constituție. Deși Curtea a stabilit clar înțelesul prevederilor art. 115 alin. (6) din Constituție, am observat că există cazuri când instanța constituțională nu a fost constantă în jurisprudența sa.

Considerăm că nu pot exista excepții de la regula, astfel cum a fost interpretată în jurisprudența Curții Constituționale[12], că ordonanțele de urgență nu pot afecta drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție. În acest sens, trebuie să se țină seama de voința populară exprimată prin referendum, de exigențele statului de drept și de natura juridică a delegării legislative.

În primul rând, am menționat anterior referendumul[13] consultativ organizat în anul 2019 care a avut ca obiect și următoarea problemă de interes național: interzicerea adoptării de către Guvern a ordonanțelor de urgență în domeniul infracțiunilor, pedepselor și al organizării judiciare și extinderea dreptului de a ataca ordonanțele direct la Curtea Constituțională.

Potrivit art. 2 din Constituție, suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită, pe lângă organele sale reprezentative, și prin referendum. Așadar, art. 2 din Constituție instituie instrumentele prin care se realizează, în România, puterea de stat[14].

Referendumul consultativ, căci acesta interesează problema de față, este reglementat de art. 90 din Constituție. Obiectul său îl constituie probleme de interes national asupra cărora poporul suveran este chemat să se pronunțe, la inițiativa Președintelui României și după consultarea acestuia cu Parlamentul. În toate cazurile, Președintele este liber să determine problemele care fac obiectul referendumului.

În privința efectelor sale, Curtea Constituțională a reținut initial că *"ceea ce distinge un referendum consultativ de unul decizional nu este, în principal, chestiunea privitoare la respectarea sau nu a voinței populare – această voință nu poate fi ignorată de aleșii poporului,*

---

[10] M.Of. nr. 731 din 3 noiembrie 2010.
[11] M.Of. nr. 820 din 9 octombrie 2019.
[12] A se vedea Decizia nr. 1189/2008 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 787 din 25 noiembrie 2008.
[13] Referendumul a fost validat prin Hotărârea nr. 2/2019 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 803 din 3 octombrie 2019.
[14] I. Muraru, E.S. Tănăsescu, op. cit., pg. 784.

întrucât este o expresie a suveranității naționale – ci caracterul efectului referendumului (direct sau indirect). Spre deosebire de referendumul decizonal, referendumul consultativ produce un efect indirect, în sensul că necesită intervenția altor organe (...) pentru a pune în opera voința exprimată de corpul electoral[15]*".* Acest punct de vedere a fost criticat în doctrină[16], arătându-se că un referendum consultativ poate cel mult să ofere Parlamentului un punct de plecare privind soluționarea anumitor probleme de interes national, însă nu se poate transforma într-o inițiativă legislativă.

În Hotărârea nr. 2/2019, Curtea Constituțională reconfigurează soluția inițială, în sensul că reduce consecințele referendumului consultativ la producerea de efecte politice, nu juridice – *"desigur, voința majoritară exprimată la referendumul consultativ nu poate fi ignorată; rezultatele arată direcția care se dorește a fi urmată; un astfel de referendum poate determina inclusiv adoptarea unor acte cu caracter legislativ, în măsura în care aceasta este modalitatea prin care autoritățile decid să pună în opera rezultatul consultării populare, sau poate determina o conduită de abținere de a reglementa în sens contrar voinței exprimate de votanți".* De asemenea, *"rezultatul consultării trebuie avut în vedere de autorități în abordarea problemelor de interes național care au format obiectul consultării, în sensul orientării politice a acestora; valorificarea răspunsurilor primite de către autoritățile publice sunt subsumate unui efect politic care, la rândul său, produce consecințe în planul răspunderii politice a actorilor instituționali implicați, iar nu în planul răspunderii juridice a acestora".*

Așadar, jurisprudența Curții în această materie nu este consecventă. Considerăm totuși că referendumul consultativ, chiar dacă, prin natura sa, nu produce efecte juridice obligatorii, poate orienta interpretarea prevederilor art. 115 alin. (6) din Constituție în sensul pe care l-am indicat[17]. În orice caz, temeiul de drept al soluției – neconstituționalitatea reglementărilor care *"antrenează consecințe negative*[18]*"* în domeniul infracțiunilor și al pedepselor – rămâne întotdeauna norma constituțională indicată.

Mai departe, este important de reținut că previzibilitatea ordinii juridice este o trăsătură a principiului securității juridice[19], el însuși componentă a principiului statului de drept. Astfel, potrivit jurisprudenței instanței constituționale, principiul securității juridice, chiar dacă nu este consacrat în mod expres de textul constitutional, se află în strânsă legătură cu principiul statului de drept, normativizat de dispozițiile art. 1 alin. (3) din Constituție.

---

[15] Decizia nr. 682/2012 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 473 din 11 iulie 2012.

[16] B. Selejan-Guțan, *Drept constituțional și instituții politice*,vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2021, pg. 120.

[17] A se vedea I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice,* vol. II, ed. a 13-a, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 142 *apud* M. Safta, *Drept constituțional și instituții politice,* vol. II, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 155, unde se arată că *"odată legitimat și reglementat la nivel constituțional, rezultatul unui asemenea referendum nu poate fi pur și simplu ignorat de autoritățile reprezentative ale unui stat în care puterea se poate în egală măsură exprima și realiza prin oricare din cele două modalități – alegeri sau referendum. Mai mult, în plan politic, chiar și un referendum consultativ și facultativ de tip plebiscitar poate produce efecte depline: 'în cadrul unui astfel de raport de natură esențialmente politică, nu neapărat văzut ca un raport de forță, se pun într-o lumină nouă obligații pur politice care, chiar lipsite de o sancțiune la a cărei îndeplinire să poată contribui și forța coercitivă a statului,* ***pot fi aduse la îndeplinire de bunăvoie, din considerente legate de înțelegerea rațiunii supreme a instituțiilor*** *(fie ele politice sau juridice) care, de regulă, indică ceea ce trebuie realizat (solen), spre deosebire de ceea ce este (sein)'".*

[18] În altă ordine de idei, trebuie subliniat și caracterul relativ al acestei analize, respectiv dacă o ordonanță antrenează consecințe negative sau nu asupra drepturilor fundamentale. Așa cum am arătat mai sus, Curtea consideră că se poate realiza o conciliere între mai multe drepturi fundamentale. După cum se va vedea, această interpretare este problematică din perspectiva respectării principiului securității juridice.

[19] Jurisprudența Curții Constituționale în această materie este marcată de cea a Curții Europene a Drepturilor Omului.

Principiul securității juridice are un conținut complex și exprimă faptul că cetățenii trebuie protejați *"contra unui pericol care vine chiar din partea dreptului, contra unei insecurități pe care a creat-o dreptul sau pe care acesta riscă s-o creeze"*[20]. În concret, doctrina[21] consideră ca exigențe ale principiului securității juridice *neretroactivitatea legii, accesibilitatea și previzibilitatea legii* și *asigurarea interpretării unitare a legii.*

În esență, așadar, preeminența dreptului într-o societate democratică este nesocotită, din perspectiva principiului securității juridice, atunci când soluțiile legislative sau chiar jurisprudențiale (în acest ultim caz, indiferent că este vorba despre jurisprudența unei instanțe ordinare sau a uneia constituționale) nu respectă anumite standarde de calitate, printre care accesibilitatea, claritatea, precizia și previzibilitatea, care își au izvorul normativ atât în prevederile constituționale ale art. 1 alin. (3), cât și în dispozițiile art. 1 alin. (5) din Constituție, care întemeiază principiul legalității[22].

Astfel, precizia și previzibilitatea (*lex certa*) vizează cerința ca *"norma (...) să fie redactată clar și precis, astfel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita și* ***să fie capabilă să prevadă, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot apărea dintr-un act determinat****"*[23].

Deși instanța constituțională face referire la norme atunci când analizează aceste standarde de calitate, considerăm că ele se aplică, *mutatis mutandis*, inclusiv deciziilor Curții Constituționale, fiindcă rațiunea principiului securității juridice se regăsește în ambele cazuri. În plus, chiar Curtea Constituțională recunoaște că *"decizia Curții Constituționale face parte din ordinea juridică normativă, fără a se identifica, în sens formal, cu norma juridică. Totodată, întrucât nu poate fi separată de efectele de drept constituțional pe care aceasta le produce, decizia sa se prezintă ca un tot unitar sub aspectul naturii și efectelor sale juridice. În acest context, Curtea subliniază că deciziile simple (sau extreme) de admitere a sesizărilor de neconstituționalitate sau cele sub rezervă de interpretare* ***constituie un izvor formal distinct al dreptului constituțional, preiau forța juridică a normelor constituționale pe care le interpretează și se adresează tuturor subiectelor de drept****. Prin urmare, deși are caracter jurisdicțional, art. 147 alin. (4) din Constituție conferă deciziei forța normelor constituționale, pe care nu o limitează la cazul dat, ci îi atribuie un caracter erga omnes, ceea ce înseamnă că ea trebuie respectată și aplicată de către toate subiectele de drept cărora li se adresează. De aceea, Curtea apreciază că, deși decizia sa nu se identifică cu norma/actul legislativ, efectele sale sunt similare acestuia, astfel că, prin intermediul acestora, decizia stabilește reguli de conduită ce se impun a fi urmate, drept care face parte din ordinea normativă a statului"*[24].

Așadar, având în vedere aceste exigențe constituționale pe care le impune principiul securității juridice și care trebuie respectate inclusiv de instanța de contencios constitutional, spre a asigura supremația Constituției,[25] apreciem că derogările Curții în ceea ce privește interpretarea art. 115 alin. (6) din Constituție, în sensul că sunt acceptate, ca un compromis și prin excepție de la regula generală stabilită jurisprudențial, reglementări pe calea legislației delegate care afectează drepturi și libertăți prevăzute de Constituție, au caracter imprevizibil din perspectiva efectelor pe care le produc. Aceste precizări sunt valabile atât în ceea ce privește

---

[20] I. Predescu, M. Safta, *Principiul securității juridice, fundament al statului de drept. Repere jurisprudențiale*, disponibil la: https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/predescu.pdf (accesat la 12.10.2023, 11:15 AM).
[21] Ibidem.
[22] I. Muraru, E.S. Tănăsescu, op. cit., pg. 18.
[23] Decizia nr. 51/2016 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 190 din 14 martie 2016.
[24] Decizia 650/2018 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 97 din 7 februarie 2019.
[25] Potrivit art. 1 alin. (5) din Constituție: *"În România, respectarea Constituției,* ***a supremației sale*** *și a legilor este obligatorie".*

reglementarea domeniului organic al infracțiunilor și pedepselor, cât și în celelalte domenii, în măsura în care efectul reglementărilor este unul negativ (în sensul instituit prin jurisprudența Curții Constituționale).

Or, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, precum și caracterul excepțional, temporar și, în toate cazurile, previzibil al restrângerii exercițiului acestora constituie premise ale funcționării statului de drept.

Reiese, ca o primă concluzie, faptul că legiuitorul delegat nu ar putea interveni, de principiu, în domeniul infracțiunilor și al pedepselor pentru a stabili sau a defini noi infracțiuni (incriminare *ex novo*), pentru a înăspri pedespe, pentru a înlătura un impediment în ceea ce privește angajarea răspunderii penale etc. În acest domeniu, reglementările pe calea ordonanțelor de urgență ar fi posibile, de pildă, în măsura în care ar interveni pentru a dezincrimina anumite fapte, pentru a diminua pedepse, pentru a adăuga condiții noi pentru angajarea răspunderii penale ori pentru acordarea amnistiei și a grațierii colective (art. 73 alin. (3) lit. i) din Constituție)[26].

Nu în ultimul rând, interpretarea propusă rezultă și din interpretarea sistematică a Constituției, din logica dispozițiilor sale. Astfel, potrivit art. 53 din Constituție, care se adresează legiuitorului primar, restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți poate interveni în condiții excepționale, acolo enumerate. În continuare, art. 61 din Constituție califică Parlamentul ca *"unica autoritate legiuitoare a țării"* și stabilește în cele opt alineate ale art. 115 condițiile de excepție în care operează delegarea legislativă. În alineatul 6 al art. 115 din Constituție este instituită interdicția necondiționată a Guvernului de a reglementa orice domeniu al relațiilor sociale, dacă aceasta are ca urmare afectarea în sens negativ, printre altele, a drepturilor și libertăților prevăzute de Constituție. Am menționat mai sus că sensul acestor dispoziții este de a nu permite restrângerea permanentă a exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale.

Așadar, delegarea legislativă este recunoscută ca o situație de excepție[27]. Cu toate acestea, nu pot fi acceptate nici acele argumente care propun ca, în situații excepționale, Guvernul ar putea interveni în domeniul infracțiunilor și pedepselor prin reglementări care restrâng exercițiul unor drepturi fundamentale. Or, potrivit art. 92 alin. (4) și art. 93 alin. (2) din Constituție, Parlamentul este convocat de drept în 24 de ore, respectiv 48 de ore de la declararea stărilor excepționale (mobilizare, război, stare de asediu sau stare de urgență), iar *"rațiunea obligării Parlamentului, prin Constituție, să funcționeze pe toată durata declarării stării de asediu sau a stării de urgență este tocmai aceea de a crea posibilitatea intervenției legislative în regim de urgență, în orice domeniu pe care situația de criză îl afectează, inclusiv și mai ales atunci când este vizată restrângerea exercițiului unor drepturi și al unor libertăți fundamentale".*[28]

---

[26] Acordarea amnistiei și a grațierii (colective) prin intermediul ordonanțelor de urgență este, însă, controversată. Fără a intra în detalii, amintim că și prin referendumul din 26 mai 2019, menționat mai sus, se urmăreau interdicția acordării de către legiuitorul, primar sau delegat, a amnistiei sau grațierii pentru anumite infracțiuni, precum și prohibirea, necondiționată, de a reglementa, printre altele, infracțiunile și pedepsele prin intermediul ordonanțelor de urgență.

[27] A se vedea Decizia nr. 68/2017 a Curții Constituționale, M.Of nr. 181 din 14 martie 2017, potrivit căreia: *"În sistemul constitutional român, regula este aceea că Guvernul nu dispune de dreptul de reglementare primară a relațiilor sociale, ci doar de a adopta legislația secundară (...) Astfel, ordonanța de urgență, ca act normativ ce permite Guvernului, sub controlul Parlamentului, să facă față unei* ***situații extraordinare****, se justifică prin necesitatea și urgența reglementării acestei situații care, datorită circumstanțelor sale, impune adoptarea de soluții imediate în vederea evitării unei grave atingeri aduse interesului public".*

[28] Decizia nr. 152/2020 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 387 din 13 mai 2020.

3.Concluzie.

Deși norma art. 115 alin. (6) din Constituție nu precizează în mod expres faptul că afectarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor prevăzute de Constituție este prohibită numai în măsura în care care antrenează consecințe negative asupra acestora, decizia Curții Constituționale care stabilește această interpretare, precum și jurisprudența care s-a consolidat în această direcție sunt, potrivit art. 147 alin. (4) din Constituție, general obligatorii.

Cu toate acestea, considerăm că nu pot fi constituționale, sub nicio formă, acele ordonanțe de urgență ale căror dispoziții, în special în domeniul infracțiunilor și al pedepselor, generează consecințe negative pentru drepturile și libertățile prevăzute de Constituție, tocmai pentru că o astfel de măsură contravine, în ultimă analiză, regulilor și principiilor statului de drept, așa cum acestea sunt consecrate de ordinea constituțională pozitivă. Din contră, așa cum am precizat la început, competența legiuitorului delegat în această materie este numai restrânsă, întrucât interdicția nu are caracter absolut.

Bibliografie

1. Decizia nr. 1189/2008 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 787 din 25 noiembrie 2008.
2. Decizia nr. 1172/2010 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 731 din 3 noiembrie 2010.
3. Decizia nr. 682/2012 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 473 din 11 iulie 2012.
4. Decizia nr. 51/2016 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 190 din 14 martie 2016
5. Decizia nr. 68/2017 a Curții Constituționale, M.Of nr. 181 din 14 martie 2017
6. Decizia 650/2018 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 97 din 7 februarie 2019.
7. Decizia nr. 430/2019 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 820 din 9 octombrie 2019.
8. Decizia nr. 152/2020 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 387 din 13 mai 2020.
9. Hotărârea nr. 2/2019 a Curții Constituționale, M.Of. nr. 803 din 3 octombrie 2019.
10. T. Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*, vol. II., Ed. Lumina Lex, București, 2000.
11. I. Muraru, E.S. Tănăsescu (coord.), *Constituția României. Comentariu pe articole*, ed. III, Ed. C.H. Beck, București, 2022.
12. I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice,* vol. II, ed. a 13-a, Ed. C.H. Beck, București, 2009.
13. I. Predescu, M. Safta, *Principiul securității juridice, fundament al statului de drept. Repere jurisprudențiale.*
14. M. Safta, *Drept constituțional și instituții politice,* vol. II, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2022.
15. B. Selejan-Guțan, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2021.

Mihai-Adelin LUNGU
Anul II, Licență, Universitatea din Bucureşti

Tentația referendumului

Rezumat: *Referendumul reprezintă unul dintre mijloacele fundamentale prin care poporul poate exercita în mod direct puterea politică al cărei deținător este, având astfel posibilitatea de a se pronunța, uneori cu forță obligatorie, într-o serie de probleme de importanță națională, care se diferențiază în funcție de sistemul constituțional al fiecărui stat. Mai mult decât atât, consacrarea constituțională a referendumului și folosirea efectivă a acestuia relevă caracterul democratic al unui stat. Odată făcute aceste observații cu titlu preliminar, îmi propun mai întâi să scot în evidență câteva dintre avantajele pe care le presupune utilizarea referendumului de către deținătorii puterii de stat și efectele pe care acesta le poate produce, în funcție de autoritatea care îl organizează și de specificul referendumului, punând în lumină atât aprecieri personale, cât și opinii consacrate în doctrină sau pe cale jurisprudențială, pentru ca ulterior să expun câteva dintre riscurile ce derivă din utilizarea abuzivă sau subversivă a acestui mecanism. Mai departe, caut să analizez temeiurile pentru care factorii puterii aleg să recurgă uneori la organizarea referendumului, dar și mecanismele utilizate în acest sens, care justifică tentația referendumului. În fine, închei acest demers încercând să pun în balanță avantajele și riscurile anterior menționate, pentru a trage o concluzie personală cu privire la modalitățile în care se cuvine ca acest instrument democratic să fie utilizat de către autoritățile abilitate în acest sens.*

Cuvinte-cheie: *referendum, democrație, loialitate constituțională, suveranitate națională, putere politică, informare*

I. Preliminarii

În accepția sa substanțială, fenomenul democratic presupune impunerea voinței majorității și oferă cetățenilor șansa de a dispune în mod direct de prerogativele puterii politice, în diverse forme. Cu alte cuvinte, indiferent de maniera prin care poporul este abilitat să exercite puterea de stat, conținutul acestei puteri trebuie să rămână întotdeauna același, numai forma fiind aceea care diferă, în funcție de specificul unui stat, de etapa sa de dezvoltare sau de mentalitățile pe care se fundamentează.

Unul dintre instrumentele esențiale ale unei guvernări democratice – instrument consacrat la nivel constituțional – îl constituie referendumul, considerat în doctrină drept „modul cel mai eficient și clar de consultare directă a voinței populare”[29] sau un „mijloc de acțiune democratică”[30], specific democrațiilor directe sau semi-directe. Prin intermediul acestei instituții, poporul, în calitate de deținător al suveranității naționale – calitate conferită de alin. 2 din Constituția României –, exercită puterea politică în mod direct, putându-se pronunța și

[29] I. MURARU, E. S. TĂNĂSESCU, „Drept constituțional și instituții politice”, Ediția 15, Volumul II, Editura C.H.Beck, București, 2017, p. 148
[30] M. CRISTE, „Reperele democratice ale referendumului”, în „Drepturile omului”, Anul XXIII, nr. 1, 2013, p. 13, https://revista.irdo.ro/pdf/2013/revista_1_2013/02_Criste.pdf, accesat la 10.10.2023

chiar decide într-o serie de probleme de importanță națională, precum aprobarea legii de revizuire a Constituției, demiterea Președintelui României sau alte probleme de interes național aduse în vedere de către acesta.

Realitățile vieții politice moderne și contemporane demonstrează însă că, deși instituția referendumului, în teorie, este de natură să le confere cetățenilor prerogativa de a se pronunța în mod nemijlocit asupra *treburilor publice* (idee ce trimite la etimologia termenului *republică*) și de a lua deciziile necesare în stat, totuși, organizarea efectivă a unui referendum și punerea în aplicare a rezultatelor sale se confruntă, adeseori, cu blocaje semnificative, generate de manipularea opiniei publice, nivelul de educație al votanților sau contextul social-politic în care se organizează.

Ca atare, îmi propun să evidențiez în continuare principalele avantaje pe care instituția referendumului le aduce democrației, dar și derapajele care pot rezulta din recurgerea abuzivă la referendum, căutând, în fine, să expun motivele pentru care autoritățile (în funcție de specificul lor
consacrat la nivel constituțional) decid să recurgă, uneori, la un asemenea mijloc.

II. Avantajele referendumului

Funcția principală a unui referendum este aceea de a înlesni consultarea directă a voinței populare, asigurând cadrul cel mai clar și mai eficient pentru exercitarea democrației directe. În acest fel, se naște un *raport firesc* între democrația indirectă, reprezentativă, manifestată prin alegeri, și guvernarea directă, exercitată prin referendum. Teoreticienii arată că, într-o democrație constituțională, referendumul nu apare ca o alternativă la democrația reprezentativă, ci constituie, în fapt, o procedură complementară, prin care se poate realiza suveranitatea populară.

Așa stând lucrurile, în literatura juridică de drept constituțional s-a mai arătat că „referendumul nu este considerat ca o formă de respingere a democrației reprezentative, care își păstrează neștirbită importanța pentru formarea și funcționarea sistemului constituțional al unui stat”[31]. Altfel spus, armonizarea unor mecanisme democratice diferențiate prin formă nu este de natură să producă o scindare în cadrul societății, ci, dimpotrivă, are rolul de a asigura exprimarea nemijlocită a poporului și, prin urmare, participarea sa la activitatea vieții politice.

Legea fundamentală a României, în siajul altor reglementări europene, consacră anumite *baze constituționale ale referendumului*[32], care pot fi sintetizate în 4 puncte fundamentale, regăsite, în tot sau în parte, în diferitele sisteme ale statelor democratice. În primul rând, reprezintă o *modalitate de exercitare a suveranităţii de către titularul său, poporul.* Din această trăsătură definitorie decurg, în mod firesc, următoarele 3 funcții ale referendumului: este o *modalitate de consultare a poporului*, prealabilă luării unor decizii fundamentale (trăsătură asupra căreia vom reveni); *modalitate de consultare a poporului în privința unei forme de răspundere aplicabilă şefului de stat*; *etapa finală în derularea procedurii de adoptare sau revizuire a Constituției*. În funcție de caracterul referendumului organizat (decizional, respectiv consultativ), efectele pe care acesta le produce sunt fie juridice (cazul referendumului pentru demiterea Președintelui – art. 95 alin. (3) din Constituție, dar și al aprobării legii de revizuire – art. 151 alin. (3) din Legea fundamentală), fie politice (referendumul organizat în virtutea art. 90 din Constituție).

---

[31] C. IONESCU, „Raporturile Parlamentului cu Guvernul și Președintele României – Comentarii constituționale”, Editura Universul Juridic, București, 2013

[32] V. VEDINAȘ, „Referendumul - între libertate şi constituţionalitate”, în Universul Juridic Premium nr. 3/2019, https://lege5.ro/gratuit/gmzdknjzgmya/referendumul-intre-libertate-si-constitutionalitate, accesat la 11.10.2023

Acestor funcții li se pot adăuga și altele, în funcție de caracterul democrației existente într-un stat. De pildă, în Elveţia, un număr de 30.000 de cetăţeni cu drept de vot pot cere organizarea de către guvern a unui referendum cu privire la adoptarea unei legi a parlamentului federal, iar iniţiativa populară la nivel federal poate fi exercitată, în materie constituţională, de un număr de cel puţin 50.000 de cetăţeni.[33] Asemenea prerogative speciale acordate poporului accentuează caracterul semi-direct al democrației elvețiene.

Un alt aspect care prezintă relevanță în cazul referendumului vizează atitudinea inițiatorului acestei proceduri față de rezultatele votului. Scopul intrinsec al unui referendum este acela ca autoritatea abilitată a derula această procedură (Președintele, cu privire la problemele de interes național; constituantul derivat, cu privire la revizuirea Constituției) să consulte voința populară, luând contact, în mod direct și efectiv, cu ceea ce poporul consideră important pentru funcționarea optimă a societății și a ordinii social-politice dintr-un stat. Aceasta se datorează faptului că, în teorie, autoritățile nu reprezintă instanțe eterate, care pot exercita puterea de stat în mod samavolnic, ci sunt alese tocmai pentru a transforma voința generală *în decizii politice, în acte normative și în măsuri administrative*[34]. Guvernanții au datoria de a exercita puterea politică (al cărei exercițiu le-a fost delegat) în concordanță cu voința generală, iar instrumentul cel mai facil pe care aceștia îl au la dispoziție pentru a consulta voința populară în mod clar este întocmai referendumul. În acest fel, cetățenii se vor putea pronunța în mod suveran asupra unor chestiuni de importanță majoră, pe care autoritățile trebuie (sau ar trebui) să le ia în considerare în luarea deciziilor politice ulterioare, rămânând ca deciziile de o importanţă mai mică să fie luate direct de reprezentanţii populaţiei, deoarece nu este posibilă, nici din punct de vedere financiar, nici din punctul de vedere al timpului necesar pentru organizarea unui referendum, chemarea prea frecventă a populaţiei la consultări.

De altfel, în virtutea principiului loialității constituționale, consacrat pe cale jurisprudențială în repetate decizii, Curtea Constituțională a României a statuat, în Decizia nr. 80/2014, că autoritățile ce au competențe decizionale în domeniile vizate de problematica supusă referendumului trebuie să ia în considerare, să analizeze și să identifice modalități de punere în practică a voinței exprimate de popor, astfel încât această voință să nu fie lipsită de efecte în ordinea juridică și politică națională.

III. Tendințe și riscuri

În pofida celor expuse anterior, în literatura de specialitate s-a arătat în repetate rânduri că, deși referendumul pare a constitui premisa exercițiului democratic al puterii, în realitate, rareori se prezintă ca o veritabilă garanție în acest sens.

În „Teoria democrației reinterpretată", Giovanni Sartori a formulat paradoxul democrației directe exprimate prin referendum, susținând că, deși referendumul este – în aparență – cea mai democratică formă de instituționalizare a exprimării voinței poporului, totuși exprimarea acestei voințe poate fi viciată de o serie de factori. Printre aceștia se numără lipsa informării și a cunoștințelor necesare, manipularea și instrumentalizarea voinței poporului. Acestea nu fac decât să contribuie la denaturarea democrației și validează observațiile politologului Sartori, conform căruia „cu cât este mai mare dimensiunea democrației directe, cu atât este mai mică autenticitatea ei".

Dificultățile generate de imposibilitatea existenței în societate a unui nivel de educație unitar au fost subliniate în repetate rânduri de teoreticieni. Astfel, unii autori au opinat în sensul că, deși progresul tehnologic a făcut posibilă consultarea directă a maselor, cu toate acestea,

[33] M. CRISTE, op. cit.

[34] A. VARGA, „Referendumul consultativ în probleme de interes naţional. Unele aspecte teoretice de interpretare şi de jurisprudenţă constituţională", în Revista Transilvană de Ştiinţe Administrative 2 (37)/2015, p. 219

reușita acestui progres a impus *stratificarea conștiințelor educate*[35], întrucât același nivel de informare nu înseamnă, în mod necesar, și același nivel de educație. Prin urmare, noțiunea de *decizie informată* este considerată relativă, întrucât capacitatea de înțelegere, procesare și folosire a informației diferă în mod radical de la o persoană la alta, nu neapărat din cauza diferențelor de ordin genetic, ci mai degrabă din cauza nivelului distinct de educație.

În manieră similară, Sartori a apreciat că, la o analiză atentă a bazei informative a opiniei publice, trebuie realizată o distincție clară între „opinie și cunoaștere" întrucât „informația nu este cunoaștere". Aceste aspecte sunt deosebit de importante și totodată dificil de realizat, întrucât democrația prin referendum înseamnă doar participare (este un mod de participare în procesul decizional), dar nu implicit și cunoaștere. Prin urmare, Sartori argumentează că „nu există o impotență a opiniei publice, dar în același timp nu există nici o omnipotență a opiniei publice", în sensul în care ar fi ilogic ca poporul, în plenitudinea sa eterogenă, să poată decide în privința tuturor problemelor de interes național, neavând pregătire de specialitate în toate aspectele vieții sociale, politice, economice și neputând întotdeauna să opereze distincția dintre interesul public și cel privat.

Pe cale de consecință, realitatea politică arată că, adesea, suveranul profită de pe urma lipsei de pregătire a populației și utilizează referendumul ca pe un mijloc de manipulare. Potrivit lui Gordon Smith[36], putem distinge pe de o parte între referendumul controlat şi cel necontrolat, iar pe de altă parte, între referendumul prohegemonic şi cel antihegemonic. Prima deosebire este realizată după cum referendumul poate fi inițiat exclusiv de deținătorul puterii sau și de populație sau de opoziție. A doua deosebire se face în funcție de poziția puterii față de răspunsul pozitiv sau negativ. Aplicând această clasificare, concluzia trasă de teoreticieni este aceea că deținătorul puterii va recurge la consultarea populară mai degrabă atunci când are certitudinea că votul va fi ***în consonanță cu opțiunea sa***, preferând, însă, *să impună decizii la adăpostul majorității parlamentare* când această posibilitate este scăzută. În sistemul constituțional românesc, referendumul consultativ este controlat, acest lucru traducându-se prin inițiativa exclusivă a Președintelui în domeniul referendumului cu privire la probleme de interes național, șeful statului având prerogative singulare cu privire la stabilirea acestor probleme și la convocarea populației la referendum (situație tranșată de Curtea Constituțională în Decizia nr. 567/2006).

Sartori reliefează aspecte asemănătoare, subliniind faptul că deciziile politice sunt rareori generate de poporul suveran, ele fiind mai degrabă doar supuse atenției sale; în mod similar, procesul de formare și diseminare a opiniilor nu pornește din sânul populației, ci *trece* pe la populație. În acest fel, poporul este mai degrabă influențat să adopte o poziție referitor la problema supusă referendumului, fiindu-i indusă o dorință în acord cu viziunea deținătorului puterii. Astfel, decizia populară va fi influențată de mass-media și de propaganda ideologică, mărturie stând situația referendumurilor din România anilor 2003 (referendumul pentru promulgarea legii de revizuire a Constituției), 2007 (referendumul pentru introducerea sistemului de vot uninominal) și 2009 (referendumul privind trecerea la parlamentul unicameral și reducerea numărului de parlamentari la 300): „Peste 33% dintre români nu știu care a fost tema supusă la vot prin referendumul din 25 noiembrie, potrivit unui sondaj de opinie dat publicității de Insomar. 66,2% dintre cei intervievați au afirmat ca tema consultării populare, care s-a suprapus peste alegerile europarlamentare, a fost schimbarea sistemului de

[35] A. SEVERIN, „The Consequences of Invalidating the Constitutional Referendum in the Current Romanian Law", în Conferința Internațională Educație și Creativitate pentru o Societate Bazată pe Cunoaștere – DREPT, București, 2018, p. 18

[36] G. SMITH, „The functional properties of the referendum", în „European Journal of Political Research", nr. 4/1976, p. 6, apud M. CRISTE, op. cit.

vot. În schimb, 33,8% au declarat că nu ştiu, că nu răspund ori că tema referendumului ar fi fost «alegerea lui Băsescu» sau fost «alegerile europarlamentare»”[37].

IV. Concluzii

Odată expuse aspectele relevante referitoare la beneficiile referendumului, dar și la riscurile pe care le poate aduce stabilității democrației, conchid că referendumul constituie un mijloc util prin care poporul să-și exprime, în mod nemijlocit, voința, însă acest mijloc trebuie utilizat cu precauție și cu bună-credință de către guvernanți. Astfel, unica intenție a inițiatorilor unui referendum ar trebui să fie aceea de a consulta, cu sinceritate și neutralitate politică, părerea colectivă a poporului cu privire la o problemă de interes general.

De asemenea, problema pusă în discuție cu ocazia referendumului trebuie să prezinte o oarecare doză de accesibilitate, întrucât poporul nu poate fi abilitat să ia decizii cu privire la aspecte asupra cărora nu are pregătirea sau experiența să decidă. Întrucât, din punctul meu de vedere, democrația directă integrală nu poate fi un deziderat, mai ales pe teritorii întinse (cantoanele elvețiene au o suprafață limitată și sunt comunități restrânse, considerate izolate, astfel că democrația directă poate fi întrucâtva eficientă, amintind de organizarea obștilor sătești), este important ca dimensiunea reprezentativă a democrației să nu-și piardă conținutul, în sensul în care poporul deleagă, prin alegeri, prerogativele puterii sale unor autorități abilitate, competente în materie decizională.

Prin urmare, este de dorit, pe de o parte, ca imixtiunile poporului în activitatea acestor autorități să fie limitate și numai în domenii în care poporul este capabil să se pronunțe, iar pe de altă parte, ca autoritățile să nu uzeze de posibilitatea organizării referendumului în mod subversiv.

[37] „Un român din trei nu ştie care a fost întrebarea de la referendum”, în „Gardianul”, 17 decembrie 2007, apud M. CRISTE, op. cit.

Bibliografie:

1. Ioan MURARU, Elena Simina TĂNĂSESCU, „Drept constituțional și instituții politice”, Ediția 15, Volumul II, Editura C.H.Beck, București, 2017

2. M. CRISTE, „Reperele democratice ale referendumului”, în „Drepturile omului”, Anul XXIII, nr. 1, 2013, https://revista.irdo.ro/pdf/2013/revista_1_2013/02_Criste.pdf, accesat la 10.10.2023

3. C. IONESCU, „Raporturile Parlamentului cu Guvernul și Președintele României – Comentarii constituționale”, Editura Universul Juridic, București, 2013

4. V. VEDINAȘ, „Referendumul - între libertate şi constituţionalitate”, în Universul Juridic Premium nr. 3/2019, https://lege5.ro/gratuit/gmzdknjzgmya/referendumul-intre-libertate-si-constitutionalitate, accesat la 11.10.2023

5. A. VARGA, „Referendumul consultativ în probleme de interes naţional. Unele aspecte teoretice de interpretare şi de jurisprudenţă constituţională”, în Revista Transilvană de Ştiinţe Administrative 2 (37)/2015

6. „Constituția României”, Ediția a 4-a, îngrijită de T. TOADER și M. SAFTA, Editura Hamangiu, București, 2021

7. Adrian SEVERIN, „The Consequences of Invalidating the Constitutional Referendum in the Current Romanian Law”„ în Conferinţa Internaţională Educaţie şi Creativitate pentru o Societate Bazată pe Cunoaştere – DREPT, București, 2018

8. Gordon SMITH, „The functional properties of the referendum”, în „European Journal of Political Research”, nr. 4/1976

9. Giovanni SARTORI, „Teoria democrației reinterpretată”, Editura Polirom, Iași, 1999

10. „Un român din trei nu ştie care a fost întrebarea de la referendum”, în „Gardianul”, 17 decembrie 2007

Anca-Vasilica FRANDEȘ
Anul II, Licență, Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

De ce avem nevoie de o Constituție?

***Rezumat**: Istoria unui stat joacă unul dintre cele mai importante roluri în definirea acestuia și constituirea sa ca un tot unitar, dar mai ales în procesul de evoluție, modernizare și îmbunătățire a statului. Istoria formării constituționalismului românesc oferă o perspectivă cheie pentru a înțelege motivele ce stau în spatele nevoii existenței unei Constituții scrise, de-a lungul timpului și, mai ales, în prezent. Înțelegerea formării constituționalismului românesc este una fundamentală, acesta constituindu-se pe cei doi piloni de bază, constituționalismul etnocentric, ce are la bază o națiune etnică și constituționalismul liberal, care prezintă ideea de libertate și egalitate juridică, indiferent de baza etnică, precum și dezvoltarea acestuia odată cu evoluția statului. Încă dinainte de formarea statului, pe care îl cunoaștem astăzi, au existat diferite tipuri ale Constituției scrise fie ca o formă ce înlocuia Constituția, fie o Constituție propriu-zisă. De la înfăptuirea statului, la diverse proiecte care să țină locul unei Constituții, nevoia unei legi fundamentale scrise s-a remarcat, în deosebi, în garanția drepturilor cetățenilor, stabilirea instituțiilor politice, impunerea principiilor fundamentale, care dictează demersul politic, economic, social, cultural, etc. și toate elementele care duc la stabilitatea statală, aceasta funcționând ca o oglindă a țării asupra căreia veghează.*

***Cuvinte cheie**: identitate națională, constituționalism etnocentric și liberal, pilonii constituționalismului, constituție scrisă, istoria României*

Românii au luptat, mai întâi, pentru determinarea unei identități naționale, iar abia mai apoi pentru o identitate constituțională, începând chiar din primele secole ale mileniului I, acest subiect stârnind multiple controverse. Formarea Țărilor Române a contribuit la purtarea unor discuții în contradictoriu asupra identității românești. Numeroase scrieri, precum „Strategikon" –Mauricius, corespondența împăratului bizantin, Vasile al II-lea Macedon, „Gesta Hungarorum" –Anonymus, sunt considerate izvoare care atestă existența românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic, una dintre controversele care stau la baza descoperirii și înțelegerii identității. Nu au fost de ajuns izvoarele care atestă existența românilor în spațiul fostei Dacii, ci a fost nevoie de argumente stabile, cu rolul de a combate teoriile cu privire la imigrationism și discontinuitate ale lui F. Sulzer[38], I. Eder[39], J. Engel[40] și, mai ales, teoria lui Robert Roesler, izvorâtă din acestea. În acest sens, intelectualii români au elaborat mai multe lucrări, precum „Supplex Libellus Valachorum Transilvaniae" (1791)[41] a Școlii Ardelene sau studiul lui A. D. Xenopol (1884).

Lucrările românești au reușit să aducă argumente ce susțin baza etnică a poporului român, latinitatea limbii române, dovezi ale continuității, constituind unul dintre pilonii fundamentali ai constituționalismului, și anume: constituționalismul etnocentric.

[38] E. Boldan, Școala Ardeleană, Editura Tineretului, București, 1959, p. 203
[39] E. Boldan, Școala Ardeleană, Editura Tineretului, București, 1959, p. 95
[40] E. Boldan, Școala Ardeleană, Editura Tineretului, București, 1959, p. 94
[41] E. Boldan, Școala Ardeleană, Editura Tineretului, București, 1959, p. 69

Constituționalismul etnocentric are la bază o națiune etnică.[42] Acesta este rezultatul alăturării unor factori, sub forma unității de limbă, etnie, cultură, tradiții, religie, românii considerându-se o națiune, încă dinainte de crearea statului național românesc, pentru care aceștia au luptat atât fizic, cât și intelectual, în scopul combaterii miturilor și recunoașterii internaționale a statului independent[43]. Discuțiile Divanelor țărilor române cu Comisia Europeană, din 1857, au adus și o definiție a ceea ce înseamnă a fi cetățean român, fiind egal cu „etnic român" și mai apoi cu ideea de creștin ortodox, aducând principiul ortodoxismului[44] ca bază a orientării civilizației românești.

Alături de determinarea identității constituționale, etapă vitală, determinarea identității constituționale joacă și ea un rol deosebit de important în statul de drept. Constituția este, așa cum o numesc unii pasionați de drept, „cartea de vizită a unui stat", și a trecut prin schimbări diverse, încă din secolul al XIX-lea, de la primele proiecte, care tindeau spre forma unei constituții, în schimb, nu dețineau un fond, care să le favorizeze în întregime punerea în practică a acestora. Un exemplu, ,în acest sens, „Constituția Cărvunarilor", o „primă manifestare vizibilă a constituționalismului liberal, în Țările Române"[45], care, deși poartă numele de „Constituție", aceasta nu a trecut de stadiul de proiect sau „Regulamentele Organice", 1831/1832, care au întruchipat prime tendințe de unificare a dreptului în țările românești, dar nu au fost, literalmente, constituții, deoarece s-au construit pe Dictatul de la Varșovia (1829), iar guvernatorul rus, Pavel Kiseleff, a avut o directă implicare și autoritate, astfel nefiind creații juridice românești, ci doar țineau locul unei legi fundamentale[46].

Pilonul constituționalismului liberal, care prezumă ideea de libertate și egalitate juridică, indiferent de baza etnică, a fost pronunțat în cadrul Revoluției de la 1848. Motivul care a stat în spatele constituționalismului liberal de la acea vreme a constat în beneficiul românilor de a avea drepturi egale cu națiunile majoritare, respectiv să limiteze puterea externă. Cu toate acestea, în discuțiile legate de unire, a predominat constituționalismul etnocentric, istoria și originile comune, baza etnică a unei națiuni, care nu trebuie să convieţuiască separat fiind temeiul primordial pentru unire. Faptul că românii s-au luptat un timp îndelungat pentru a convieţui împreună, ca un stat unitar și independent, nu i-a oprit din a se identifica cu o națiune, din a-și recunoaște originile și istoria comună, astfel încât, s-a jonglat cu această gândire de existență ca națiune, nu ca popor al unui stat.

Importante de menționat sunt și discursul politic sub forma petițiilor, proclamațiilor, proiecte de reformă, deoarece reforma constituțională s-a realizat prin intermediul acestora, dar și prin alte scrieri și doctrine[47]. Aceste proiecte au reprezentat un prin pas în dezvoltarea Constituției, așa cum o cunoaștem astăzi, ridicând problema identității naționale, încă o dată.

În prezent, Constituția României ilustrează atât motivele pe care se bazează nevoia unei Constituții, cât și identitatea națională a statului, cel mai bine remarcată în articolul 152, intitulat „Limitele revizuirii"[48], care cuprinde, prin limitele de fond și de formă, și caracteristicile principale care definesc identitatea (națională) constituțională, în același mod în care se poate defini identitatea unui individ, întrunind latura definită și cea definitorie într-

---

[42] Națiunea asediată: constituționalismul etnocentric românesc și migrația contemporană - o analiză istorică a art. 3 alin. (4) din Constituția României https://lege5.ro/Gratuit/giydcnbrgi2q/natiunea-asediata-constitutionalismul-etnocentric-romanesc-si-migratia-contemporana-o-analiza-istorica-a-art-3-alin-4-din-constitutia-romaniei accesat la 15.09.2023, ora 23:47

[43] M. Guțan, *The legal transplant and the building of the romanian legal identity in the second half of the 19th century and the beginning of the 20th century,* p. 66

[44] A se vedea E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*

[45] M. Guțan, *Istoria Dreptului românesc*, ediția a 3-a, Editura Hamangiu, București, 2017, p. 173

[46] M. Guțan*, Istoria Dreptului românesc*, ediția a 3-a, Editura Hamangiu, București, 2017*,* p. 174-175

[47] M. Guțan, *Rolul transplantului juridic în construcția dreptului public românesc modern și contemporan* (teză de abilitare), 2016, p. 34

[48] Constituția României, Titlul VII „Revizuirea Constituției", Editura Universul Juridic, București 2022, p. 63

un tot unitar, ducând, astfel, la ideea că o constituție este o reflecție a statului în cadrul căruia reglementează relațiile sociale fundamentale și faptul că identificarea societății cu fiecare cetățean în parte definește identitatea națională. Procedura de revizuire, fiind un proces mult mai dificil, indică importanța Constituției și nevoia de stabilitate a acesteia.

Limitele materiale, „caracterul național, independent, unitar și indivizibil al statului român, forma republicană de guvernământ, integritatea teritoriului, independența justiției, pluralismul politic și limba oficială", precum și limitele care privesc imposibilitatea revizuirii în cazul restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului[49], arată, atât conformitatea cu „Declarația drepturilor omului", cât, mai ales, caracterul subsidiar al Constituției, ca lege fundamentală, menită să dicteze celelalte norme juridice, care trebuie să își mențină integritatea și să susțină identitatea constituțională a statului. Acestea fiind spuse, Constituția deține un principal rol în a apăra cetățenii statului (cât și cetățenii străini și apatrizii).

Limitele formale[50] facilitează definirea cu acuratețe a ideii de constituție, dar și importanța acesteia într-un stat democratic; într-un stat în care guvernează principiul suveranității poporului, este important ca cetățenii să își poată controla acțiunile, fără să se simtă constrânși de factori externi, precum starea de război, care, nu doar că afectează infrastructura țării, dar are și un efect psihologic puternic asupra oamenilor. Istoria și literatura de specialitate conturează războiul ca o stare excepțională[51], care îngrădește gândirea oamenilor, ce nu pot fi pregătiți psihic pentru astfel de cazuri extreme.

Concret, de ce avem nevoie de o Constituție? Pornind de la simpla noțiune de „constituție", ce desemnează o „așezare cu temei", verificând definițiile din doctrina („lege fundamentală") și analizând mai mulți factori, putem determina importanța unei constituții, în special în spațiul românesc, unde modelele anterioare sunt, mai mult, un exemplu negativ.

Ca lege fundamentală, are rolul de a dicta principiile pe care trebuie să le respecte celelalte legi. Hans Kelsen a poziționat Constituția în vârful „piramidei" sale, după criteriul forței juridice; acesta a optat pentru o „piramidă" deoarece este un simbol universal ce facilitează reprezentarea grafică a unei ierarhii, niciun tip de act normativ neputând contrazice actele normative aflate mai sus în piramidă. Nu doar că piramida reprezintă superioritatea unor legi față de altele, dar forma sa poate semnifica și cantitatea în ceea ce privește Constituția, aceasta existând în format unic la nivelul unui stat. Constituția, aflându-se în vârful piramidei, deține cea mai amplă forță legislativă, iar toate celelalte derivă[52] din aceasta, așadar „legislația statului nu este altceva decât o posibilă cale de a completa cadrul normativ general și abstract trasat de constituție".[53]

Constituția are semnificația unui contract social, fiind o oglindă a statului, a societății, a principiilor, a teoriei îmbinate cu practica dreptului, a istoriei statului. Aceasta se asigură că cei ce iau deciziile în numele țării reprezintă în mod corect și coerent opinia publică și modul de răspundere a celor de la putere în fața celor pe care îi reprezintă, cetățenia română reprezentând unul dintre criteriile ce trebuie îndeplinite pentru a candida în cadrul unui astfel de post.

O Constituție care definește un stat independent, trebuie să fie lipsită de influențele externe, excepție făcând tratatele internaționale la care a aderat statul. Astfel încât, deși s-a încercat în repetate rânduri să se constituie legile fundamental în spațiul românesc, acestea au fost marcate de principiile altor state. Cu titlu de exemplu, sunt de menționat Convenția de la

---

[49] Constituția României, Titlul VII „Revizuirea Constituției", Editura Universul Juridic, București 2022, p. 63

[50] I. Muraru coord., E.S. Tanasescu coord. *Constitutia Romaniei-Comentariu pe articole*, Editura C. H. Beck, București, 2008, p. 1456

[51] I. Muraru coord., E.S. Tănăsescu coord. *Constituția României-Comentariu pe articole*, Editura C. H. Beck, București, 2008, p. 1457

[52] Constitutional Awareness Myanmar -Bingham center for the rule of law, 2013

[53] C. Varga, *The Paradigs of Legal Thinking*, SZENT ISTVÁN TÁRSULAT, Budapesta, 2012, pag. 288

Paris, din 1858 sau proiectele revoluționare, din 1848, care doar țineau locul unei legi fundamentale.

Una dintre principalele funcții ale constituției constă în consacrarea drepturilor și libertăților cetățenești, care sunt inviolabile, „cel mai important element al conținutului normativ al constituției este declarația de drepturi”[54], ce acționează ca un catalog de drepturi.

În Constituție sunt precizate anumite drepturi care pot fi restrânse, cu titlu de protecție[55], în temeiul art. 53, cu privire la „Restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților”, în schimb, drepturile și libertățile fundamentale ale omului nu pot fi încălcate, suprimate. De asemenea, restrângerea anumitor drepturi se realizează doar în principiului legalității, cu caracter de excepție, din care izvorăsc anumite consecințe precum faptul că limitarea este dispusă numai prin lege și trebuie să fie în conformitate cu aceasta; de asemenea, restrângerea trebuie să fie necesară pentru: „apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav”[56], după caz, proporționalitate între scopul vizat de lege și sancțiune, aplicare în mod nediscriminatoriu, să nu aducă atingere existenței dreptului și a libertății.[57]

Din perspectivă istorică, o cauză a nevoii unei constituții s-a conturat ca fiind dorința de unire într-un stat unitar și independent a națiunilor române, care a avut ca efect indirect Constituția 1866 ce consacra statutul și identitatea națională, recunoscute ulterior de celelalte state și, ca efect direct, Constituția din 1923, ce reglementa o uniformizare a dreptului.

O constituție consacră principiile generale ale dreptului statului, precum suveranitatea poporului[58], egalitatea între cetățeni[59], a căror atingere a fost urmărită timp de secole întregi, precum și consolidarea unui regim de conducere care să respecte normele constituționale, lucru care nu s-a regăsit în Constituția din 1938 sau în constituțiile din timpul regimului totalitar, decât în mod formal, nu și material, astfel cetățenii au convieţuit într-un sistem represiv, care le îngrădea drepturile și care nu reflecta aspirațiile lor. În această ordine de idei, legea fundamentală a statului determină limitările puterii conducerii statului, formându-se o diferență vizibilă între drepturile, respectiv obligațiile statului și cele ale cetățenilor, precum și o separare între puteri, cu scopul de a nu se crea abuzuri, precum și pentru a avea parte de o societate stabilă.

Constituția reglementează indivizii care sunt ocrotiți de legea română alături de condiții, respectiv limitări; fiind mai rigidă, procesul de interpretare poate fi diferit, în funcție de cel ce interpretează textul, Montesquieu spunând că atunci când legea este explicită, interpretarea sa trebuie să fie întocmai, iar atunci când legea nu este precisă, să se interpreteze spiritul lor[60]. Dar ce se întâmplă atunci când legea este lacunară? Constituția facilitează procesului de interpretare și aplicare a legilor, prin instituirea Curții Constituționale a României[61], ca „unica autoritate de jurisdicție constituțională din România, independentă față de orice altă autoritate

---

[54] B. Selejan-Guțan, *Drept constituțional și instituții politice*, volumul I, ediția a 4-a, Editura Hamangiu, București, 2020, p. 36

[55] Constituția României, Titlul II „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale”, articolul 53, Editura Universul Juridic, București 2022, p. 26

[56] Constituția României, Titlul II „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale”, articolul 53, alineatul 1, Editura Universul Juridic, București 2022, p. 26

[57] Constituția României, Titlul II „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale”, articolul 53, alineatul 2, Editura Universul Juridic, București 2022, p. 26

[58] Constituția României, Titlul I „Principii generale”, articolul 2, Editura Universul Juridic, București 2022, p. 11

[59] Constituția României, Titlul I „Principii generale”, articolul 4, Editura Universul Juridic, București 2022, p. 11

[60] Montesquieu, Spiritul Legilor, Batoche Books- Kitchener, 2011, pag. 94

[61] Constituția României, Titlul V „Curtea Constituțională”, Editura Universul Juridic, București 2022, p. 57

publică”[62], care dispune de numeroase roluri, cu o importanță deosebită, poate să intervină și să interpreteze legea, așa încât, se poate observa rolul Constituției, care activează și în domeniul instituțiilor politice fundamentale, de a le stabili obiectivele și limitele, precum și cooperarea dintre acestea pentru un regim politic echilibrat.

În concluzie, este nevoie de o Constituție, pentru consacrarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului și a principiilor dreptului, cu scopul de dictare a organizării și funcționării sociale, economice, politice și a celorlalte norme juridice, aceasta fiind într-o relație de interdependență față de stat, veghează asupra ordinii publice, integrității și identității statale.

Necesitatea unei Constituții, în special în spațiul românesc, are și rolul fundamental, de a dicta celelalte legi, de a distinge între puterile statului, a explica regimul politic, forma de guvernământ, a prezenta principiile legislative fundamentale, limitarea abuzurilor prin diferențierea dintre puterilor statale unele de altele, dar și de drepturile și îndatoririle cetățenilor. Dar nu în ultimul rând, identitatea constituțională, consolidată prin intermediul Constituției, face parte din identitatea națională și se îmbină cu istoria și cultura poporului român.

[62] Rolul Curții https://www.ccr.ro/prezentare-generala/rol-si-atributii/ accesat la data de 16.09.2023, ora 01:39

Bibliografie

1. Bianca Selejan Guțan, *Drept constituțional și instituții politice*, volumul I, ediția a 4-a, Editura Hamangiu, București, 2020

2. Csaba Varga, *The Paradigs of Legal Thinking*, SZENT ISTVÁN TÁRSULAT, Budapesta, 2012

3. Constitutional Awareness Myanmar -Bingham center for the rule of law, 2013

4. Constituția României, Editura Universul Juridic, București 2022

5. Emil Boldan, Școala Ardeleană, Editura Tineretului, București, 1959

6. Eugen Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*

7. Manuel Guțan, *Istoria Dreptului românesc*, ediția a 3-a, Editura Hamangiu, București, 2017

8. Manuel Guțan, *Rolul transplantului juridic în construcția dreptului public românesc modern și contemporan* (teză de abilitare), 2016

9. Manuel Guțan, *The legal transplant and the building of the romanian legal identity in the second half of the 19th century and the beginning of the 20th century*

10. Montesquieu, Spiritul Legilor, Batoche Books- Kitchener, 2011

11. Muraru I. coord. ;Tanasescu E.S. coord. *Constitutia Romaniei-Comentariu pe articole*, Editura C. H. Beck, București, 2008

Webografie

1. Națiunea asediată: constituționalismul etnocentric românesc și migrația contemporană - o analiză istorică a art. 3 alin. (4) din Constituția României https://lege5.ro/Gratuit/giydcnbrgi2q/natiunea-asediata-constitutionalismul-etnocentric-romanesc-si-migratia-contemporana-o-analiza-istorica-a-art-3-alin-4-din-constitutia-romaniei accesat la 15.09.2023, ora 23:47
2. Rolul Curții Constituționale https://www.ccr.ro/prezentare-generala/rol-si-atributii/ accesat la data de 16.09.2023, ora 01:39

Andreea-Georgiana TIRON
Anul IV, Licență, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

„Un veac de luptă împotriva discriminării – din perspectiva dreptului constituțional”

Rezumat:

Se împlinesc 100 de ani de la intrarea în vigoare a primei Constituții a României Mari. Acest moment reprezintă unul dintre punctele culminante ale problemei statului național în raport cu recunoașterea drepturilor minorităților. Tema este una de actualitate nu doar pe plan autohton, ci și pe plan internațional – fiind martorii unei multiculturalități prezente la nivel global, care ridică numeroase dezbateri. Dar, fără îndoială, una dintre cele mai mari schimbări de perspectivă s-a petrecut după ce istoria a fost martora evenimentelor Holocaustului.

Articolul de față urmărește să prezinte parcursul legislativ din spațiul românesc precursor Holocaustului, reflectând totodată asupra experiențelor subiective ale personajelor vremii. Mai mult, este vital a vedea modul în care principiile constituționale actuale reprezintă asumarea lecțiilor trecutului și cum aplicarea lor este garantată prin numeroase mecanisme, accesibile tuturor cetățenilor.

Cuvinte cheie: istorie constituțională, discriminare, Holocaust, monarhie, dictatură

Prezența diverselor minorități în statele europene este o realitate de secole și amplificată de instabilitatea granițelor la nivelul bătrânului continent. În Vechiul Regat, minoritatea evreiască era cel mai bine reprezentată. Dar odată cu alipirea teritoriilor, după Marea Unire, celelalte minorități, precum cea maghiară, germană, ruteană și sârbă, capătă o pondere semnificativă în componența demografică a țării, ceea ce face necesară o revizuire a situației minorităților în cadrul statului.[63] Mai mult, acest lucru este impus și de tratatele de pace intervenite după Primul Război Mondial. Astfel, noua Lege Fundamentală, necesară din numeroase rațiuni, include în premieră prevederi exprese și specifice în legătură cu minoritățile naționale. Astfel, din primul articol al noii Constituții observăm că Regatul României este „un Stat național, unitar și indivizibil”, în timp ce Principatele Unite Române „constituie un Stat indivisibil”. Precizarea caracterului național și unitar a fost adăugată și pentru a pondera eventualele pretenții separatiste ale minorităților. Națiunea este diferită de popor, reprezentându-i nu doar pe cei ce trăiesc pe un anumit teritoriu, ci „trecutul, prezentul și viitorul”- așadar conturarea unei identități unite prin cultură, morală și istorie.[64] Cu toate acestea, conceptul a ridicat serioase dezbateri – unele personalități văzând națiunea drept *„o stare de cunoștință spirituală”* ce nu ține cont de aspecte lingvistice, pe când altele consideră piatra de temelie pentru clădirea și conservarea națiunii tocmai *„faptul că vorbim aceeași limbă de la „Nistru până la Tisa”*[65] ”.

Regăsim modificări și în articolul 5 ce reglementează libertatea conștiinței, învățământului și presei pentru români – fiind adăugată sintagma „fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie”. Această mențiune capătă importanță mai ales când examinăm și modurile în care persoanele puteau dobândi drepturi depline ca cetățeni. Constituția din 1866 menționa că „numai streinii de rituri creștine pot dobîndi împământenirea” – condiționând

[63] E. Focșeneanu, Istoria Constituțională a României (1859-2003), Ed. Humanitas, București, 2008, p.84
[64] M. Ghițulescu, Națiunea română și ambiguitățile fondatoare. *Annals of the University of Bucharest / Political science series*, *8*, 2006, p. 61-62, disponibil la https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-387652, accesat în data de 13.10.2023
[65] N. Djuvara, O scurtă istorie ilustrată a românilor, Ed. Humanitas, București, 2002, p. 307

apartenența la o anumită religie de obținerea cetățeniei. Pe de altă parte, observăm că naturalizarea în România Mare se putea acorda indiferent de „credințe religioase și confesiuni, de origine etnică și de limbă", în temeiurile prevăzute de legea specială. Încă de la terminarea războiului în 1918, a avut loc încetățenirea în masă a minorităților, iar o astfel de prevedere în Constituție nu face decât să consfințească o realitate deja aplicată și asumată prin tratatele de pace. Spre exemplu, conform Decretului-lege din 1919 pentru acordarea drepturilor cetățenești evreilor născuți în țară – era suficientă o simplă manifestare de voință, materializată printr-o declarație, pentru a obține drepturi depline în cadrul statului. De asemenea, lipsa diferențierilor bazate pe criterii etnice și religioase se mai regăsește și în ceea ce privește egalitatea în fața legii, libertății de asociere sau prezența în cadrul armatei.

Exercitarea efectivă a drepturilor democratice poate fi văzută și constatând participarea minorităților în toate aspectele vieții sociale – educație, cultură, politică, economie. În această lumină, observăm că, de exemplu, în anul 1934, apăruseră în spațiul românesc, 273 de publicații în maghiară, 170 în germană, 27 în idiș, 13 în ucraineană, 12 în rusă ș.a.m.d., fiind un total de 519 raportat la cele 1645 în limba română. De reforma agrară din 1920, de asemenea, au beneficiat, fără discriminări, toate naționalitățile minoritare, observând, de exemplu, un număr similar de hectare atribuit unei familii în medie – 3,1 ha pentru români, 3,5 ha pentru ruși, 2,5 ha pentru ucraineni, 3,6 ha pentru bulgari, 5,09 ha pentru germani, 3,8 ha pentru evrei și 4 ha pentru găgăuzi[66]. Și în educație, observăm că minoritățile au avut acces, spre exemplu, în școlile primare învățând în anul școlar 1936/1937 76.430 de copii unguri, 57.914 de copii germani și 45.614 de copii evrei, iar în mediul universitar având 917 de studenți unguri, 553 germani și 3,317 evrei[67]. Chiar dacă s-a vehiculat impunerea unui numerus clausus, întâlnit în anumite țări, precum Ungaria și Germania, până la sfârșitul perioadei interbelice, acesta nu va fi implementat.

De asemenea, minoritățile sunt reprezentate și pe scena politică, precum în Partidul Național Maghiar din România, care a avut ca maxim istoric 26 de locuri în Parlament, în anul 1926, în formațiunile politice precum Partidul Evreiesc, Uniunea Evreilor Pământeni, Blocul Evreiesc, prin care aceștia obțin, spre exemplu, 7 locuri de senatori și 4 locuri de deputați în anul 1931[68] sau prin senatorul Tytus Czerkawski, care în perioada 1939-1940 a fost singurul parlamentar polon activ din Europa.

Cu toate acestea, realitatea legislativă și statistică nu reflectă întru totul situația socială. În perioada interbelică, au existat numeroase divergențe de opinii într-o societate eterogenă din multe puncte de vedere, în plină formare. După sfârșitul războiului, România se află înconjurată de mișcări de extremă stângă, precum evenimentele care au avut loc în Ungaria în 1919 și situația din Rusia, care a adoptat comunismul încă din 1917. Pe de altă parte, în Vest au loc mișcări de extremă dreaptă, mai ales în Italia și în Germania. Astfel, se formează în spațiile universitare și politice anumite ostilități nu doar față de aceste mișcări, ci și față de anumite grupuri etnice, considerate a fi implicate în aceste mișcări, creându-se astfel și stereotipuri, precum cel al evreului comunist. Mai mult, criza economică globală de la începutul anului '30 favorizează apariția extremismului nu doar în spațiul românesc, ci și la nivel european, un exemplu ilustru în acest sens putând fi Germania.

Regatul se confruntă și cu o criză politică, amplificată de instabilitatea dinastică, situație care va face posibilă apariția derapajelor de neconstituționalitate. Conflictele politice, care au impact și asupra situației minorităților, ajung până la crimă, începând istoria tulbure

---

[66] Gh. Cojocaru, Integrarea Basarabiei în cadrul României (1918-1923), Ed. Semne, București, 1997, p. 160

[67] I. Scurtu, Minoritățile naționale din România 1918- 1938, disponibil pe https://biblioteca-digitala.ro, accesat în data de 13.10.2023, p. 81,

[68] L. Benjanuin, Evreii din România Mare, Contribuția evreilor la cultură și civilizație, București, 1996, p. 82

premergătoare războiului. Un episod important, care marchează începutul crimelor politice, este cel al asasinării lui Ion Gheorghe Duca de către legionari. Acesta a decis în data de 9 decembrie 1933, în calitate de prim-ministru, desființarea „Gărzii de Fier" în contextul alegerilor și declararea nulității candidaturilor depuse din partea mișcării pentru programul extraordinar de violent, fascist și antisemit. La fix trei săptămâni este omorât de trei legionari, care sunt condamnați la închisoare pe viață. Ecourile pe plan legal se simt și prin adoptarea Legii pentru apărarea ordinii în stat din 7 aprilie 1934. Prin aceasta sunt dizolvate orice fel de grupări politice prin care se „*vor prepara sau săvârși acte de violență organizată, care pun în pericol siguranța ordinei de stat sau a ordinei sociale".* De asemenea, așa cum constatase I.G. Duca, listele de candidaturi din partea unor astfel de grupări sunt „*nule de drept".* Din păcate, ordinea constituțională va continua să fie erodată prin schimbările frecvente și derutante ale instituțiilor, ceea ce reflectă viziunea extremistă a partidelor politice din peisajul politic al vremii. Instituirea stării de asediu devine aproape permanentă în anii aceștia, deși, nu erau întâlnite în majoritatea cazurilor condițiile acesteia, istoric cerându-se încă din anul 1864 un „pericol eminent pentru ordinea și siguranța publică" [69]. Astfel, avem de-a face cu o limitare a drepturilor și garanțiilor constituționale pentru motive artificiale sau mult exagerate.

Pe fondul acesta, apare Constituția din 1938- un act ce marchează definitiv începerea dictaturii în România. O lege fundamentală care ridică numeroase probleme atât prin conținut, cât și prin procedură. Viciile legate de cel din urmă aspect sunt numeroase – neurmându-se procedura revizuirii reglementată prin Constituția din 1923, aceasta a reprezentat voința regelui și nu a poporului, iar votul a fost public și oral, expunând puținii cetățeni care s-au împotrivit represaliilor. Teama de consecințele negative poate fi observată și prin numărul suspicios de mic al voturilor împotrivă – doar 5482 de voturi raportat la 4 297 581 de voturi *pentru,* chiar dacă noul act oferă mai puține drepturi.

Una dintre cele mai evidente schimbări la nivel de conținut este chiar structurarea Legii Fundamentale. Titlul II tratează separat „datoriile Românilor" și „drepturile Românilor" – cele dintâi având prioritate, pe când, într-un stat democratic, Constituția are rolul, mai înainte de toate, de a fi piatra de temelie pentru apărarea drepturilor cetățenilor. Mai mult, deși în articolele 4 și 5 - ce reglementează egalitatea în fața legii și datoria față de țară, regăsite în prima parte este păstrată mențiunea expresă „fără deosebire de origine etnică și credință religioasă", în a doua parte nu o mai întâlnim – fapt grăitor care arată viziunea inechitabilă a făuritorilor Constituției din 1938. De asemenea, dacă anterior era prevăzut că „nu se admite în Stat nicio deosebire *de naștere* sau de clase sociale", în versiunea din anul 1938 interdicția împotriva discriminării vizează doar criteriile sociale. În acest spirit, se observă omisiunile și în ceea ce privește libertatea de asociere și de a se aduna pentru tot felul de *chestiuni* prevăzute de art. 24 și 26 în comparație cu art. 28, 29 din anterioara reglementare.

Legile discriminatorii intervin atât înainte, cât și după adoptarea noii constituții. O vitală problemă era cea a cetățeniei, mai ales în condițiile în care ea fusese dobândită de minorități deja. Cu toate acestea, apare Decretul-regal pentru revizuirea cetățeniei din 21.01.1938[70], care impunea condiții inegale în funcție de etnie. Astfel, la art. 5 sunt menționați expres evreii, care trebuiau să aducă acte doveditoare pentru a nu fi șterși din registre în termen de 20 de zile. Cu ocazia acestei revizuiri, și-au pierdut cetățenia 225.222 de evrei, reprezentând 36,7% din numărul total al acestora. Evident, pierderea cetățeniei atrăgea și pierderea diferitelor drepturi, precum dreptul de a exercita o profesie. De exemplu, se arată în „Curentul" că avocații evreii aveau termen până la 1 februarie 1939 să dovedească că nu au pierdut

[69] Gr. D. Grecul, Starea de asediu actuală, câteva considerațiuni, Ed. Curierul Judiciar, București, 1928, p. 11-15, disponibil pe https://dspace.bcucluj.ro/bitstream/123456789/82500/1/BCUCLUJ_FP_205267_1928_012.pdf , accesat la 13.10.2023

[70] Disponibilă la, http://holocausttransilvania.ro/ro/items/show/102 , accesată în 13.10.2023

cetățenia pentru a nu fi radiați din Baroul Ilfov. Măsuri similare regăsim încă din 1938, Mihail Sebastian aratând și în lumea teatrului concedieri pe criterii etnice– cum ar fi Ioan Massoff, secretarul literar al Teatrului Național[71]. Deși nu e menționat anul, supraviețuitorul Leonard Zăicescu îl amintește, de asemenea, pe doctorul Cazac-Averbuch căruia îi fusese interzis dreptul de a practica medicina „pe creștini", dar care a ales să încalce o astfel de interdicție ca să ajute copilul unei femei aflat în stare gravă[72].

Regimul impus de Carol al II-lea a fost de scurtă durată, odată cu începerea războiului, creându-se rapid contextul abdicării acestuia, lucru ce s-a și întâmplat în data de 6 septembrie 1940. În vara anului 1940, România suferă pierderi teritoriale în urma Dictatului de la Viena și ultimatului sovietic, care au impus în ochii multora necesitatea venirii mareșalului Ion Antonescu la putere. Astfel, românii, indiferent de etnie, vor trăi experiențe diferite în funcție de statul sub a cărui guvernare se găsesc. Războiul aduce totodată influența decisivă în spațiul autohton a naziștilor- fapt cu repercusiuni tragice mai ales pentru cetățenii evrei și de etnie rromă. Dacă în perioada anterioară se putea vorbi de „nedreptăţi, şicane, pietre aruncate şi maltratări" [73], în anii războiului au loc adevărate masacre, care exced orice cadru legal. Deși putem estima numărul victimelor, cuvintele nu pot exprima suferința acestei perioade și nici haosul permanent. Printre cele mai sângeroase evenimente se numără Pogromul de la Iași și cel de la București din anul 1941, deportările în Transnistria și *„trenurile morții"*, precum și forțarea evreilor din teritoriile anexate de Ungaria în ghettouri și în lagăre de exterminare. Numărul victimelor Pogromului de la București este de 121 de evrei, al celui de la Iași nu este stabilit cu exactitate, dar se arată că a fost de numărul miilor (cel puțin 6000 de morți, deși mulți consideră că a fost în jurul a 12.000 de victime).

Deși o parte din autori au fost condamnați după război pentru crimele săvârșite, spre exemplu în anul 1948 pentru Pogromul de la Iași, cele mai mari progrese pentru asigurarea drepturilor minorităților și asumarea greșelilor trecutului s-au realizat după anul 1989. Acest lucru se reflectă și în textul Constituției, revizuită în 2003. Articolul 4 statuează unitatea poporului și egalitatea între cetățeni, reglementând că „România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor, *fără deosebire de rasă, naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială*.". Numeroase articole din prezenta Lege Fundamentală reprezintă importante progrese ale societății noastre și garanții pentru respectarea drepturilor a căror încălcare s-a realizat în trecut precum art. 6 privind dreptul la identitate, art. 16, egalitatea în drepturi, art. 20, apărarea drepturilor omului prin tratate internaționale, art. 29, libertatea conștiinței și art. 53 care reglementează restrictiv modurile în care se poate realiza restrângerea drepturilor într-o societate democratică. Totodată, legislația internă permite tragerea la răspundere a persoanelor care incită la ură și discriminare prin Ordonanța de Urgență nr. 31 din 2002 (act care a condus și la o jurisprudență interesantă [74]) și care săvârșesc infracțiuni contra libertății religioase, de genocid, contra umanității și de război, prevăzute de Codul penal. Pe lângă pârghiile internaționale care permit cetățenilor români apărarea drepturilor și libertăților, este notabilă activitatea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării și a instanțelor naționale.

Evoluția textelor constituționale în ultimul veac este în strânsă legătură cu evoluția societății, reprezentând *atât o retrospectivă, cât și o perspectivă*.[75] În ciuda numeroaselor lecții dureroase ale istoriei secolului trecut, constatăm și astăzi un număr îngrijorător de conflicte,

---

[71] M. Sebastian, Jurnal 1935-1944, Humanitas, București, 2021, p. 146

[72] L. Zăicescu, Cu trenul expres către moarte, Ed. Institul Național pentru studierea Holocaustului Elie Wiesel, 2007, p. 141-145

[73] H. Fried, Drumul la și de la Auschwitz, Ed. România Press, 2002, p. 23

[74] A. Climescu, Lege, justiție și memoria Holocaustului din România, Ed. Curtea Veche, București, 2008, p.110-114

[75] I. Deleanu, Instituții și proceduri constituționale, Ed. Ch. Beck, 2006, p. 210

multe dintre acestea motivate etnic și religios. Indiferent de apartenența la domeniul juridic, este datoria fiecăruia dintre noi să păzim respectarea drepturilor și libertăților umane pentru a clădi un viitor mai bun.

Bibliografie

1. Climescu, Alexandru, Lege, justiție și memoria Holocaustului din România, Ed. Curtea Veche, București, 2008

2. Deleanu, Ion, Instituții și proceduri constituționale, Ed. Ch. Beck, 2006

3. Djuvara, Neagu, O scurtă istorie ilustrată a românilor, Ed. Humanitas, București, 2002

4. Focșeneanu, Eleodor, Istoria Constituțională a României (1859-2003), Ed. Humanitas, București, 2008

5. Fried, Heidi, Drumul la şi de la Auschwitz, Ed. România Press, 2002

6. Sebastian, Mihail, Jurnal 1935-1944, Humanitas, București, 2021

7. Scurtu, Ioan; Scurtu Georgiana Margareta; Stănescu- Stanciu, Theodora, Istoria Românilor între anii 1918-1920, Universitatea București, 2002, disponibilă pe http://ebooks.unibuc.ro/istorie/istorie1918-1940/cuprins.htm, accesat la 13.10.2023

8. Zăicescu, Leonard– Cu trenul expres către moarte, Ed. Institutul Național pentru studierea Holocaustului Elie Wiesel, 2007

Maria CIUREA
Anul II, Licență, Universitatea din Craiova, Facultatea de Drept și Științe Administrative

Egalitatea în drepturi – problemă de interes în România și nu numai

„Art. 16 – Egalitatea în drepturi
(1) Cetăţenii sunt egali în faţa legii şi a autorităţilor publice, fără privilegii şi fără discriminări.
(2) Nimeni nu este mai presus de lege.
(3) Funcţiile şi demnităţile publice, civile sau militare, pot fi ocupate, în condiţiile legii, de persoanele care au cetăţenia română şi domiciliul în ţară. Statul român garantează egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi pentru ocuparea acestor funcţii şi demnităţi.
(4) În condiţiile aderării României la Uniunea Europeană, cetăţenii Uniunii care îndeplinesc cerinţele legii organice au dreptul de a alege şi de a fi aleşi în autorităţile administraţiei publice locale." [1]

Încă din cele mai vechi timpuri, ideea de egalitate în depturi a existat, însă nu a fost pusă în practică. În prezent, lucrurile au devenit mai bune, legile sunt potrivite pentru fiecare categorie de persoană și facilitează fiecărui individ un trai bun, accesibil. Însă, trebuie să recunoaștem că suntem departe de o egalitate perfectă, adevărată, care să ne cuprindă pe toți. De asemenea, când vine vorba de egalitate, suntem nevoiți să ne gândim și la fenomenul contrar, și anume la discriminare. Totuși, egalitatea impusă se poate transforma și ea foarte ușor în discriminare. De aceea, ne putem referi la acest drept folosind numele de egalitate, însă ceea ce se întâmplă se traduce mai mult prin „dreptul de a fi diferit" și a fi, totodată, protejat de legi. Prin urmare, suntem egali în fața legii tocmai pentru că suntem diferiți – fie că e vorba de sex, de etnie, de religie, de studiile pe care le avem. Sutem oameni și fiecare dintre noi este o individualitate, fiecare are o serie de caracteristici nemaiîntâlnită. Avem, așadar și nevoi complet irepetabile, iar Statul este nevoit să se adapteze la ele, iar nu invers. Societatea nu este un „pat al lui Procust", în care fiecare participant este obligat să își reteze personalitatea pentru a fi „potrivit". Unii sunt mai mari decât acest șablon iar alții sunt mult prea mici.

O metodă pe care sistemul comunist a încercat fără succes să o pună în practică a fost chiar aceasta – susținerea egalității formale, în care, doar abstract, fiecare membru primea tot ceea ce îi trebuia, fiind însă ignorante diferențele dintre oameni. În rândurile ce urmează voi vorbi despre diferențele dintre egalitatea formală și cea materială.

Egalitatea formală oferă tuturor aceleași drepturi. Totuși, acest fapt nu are cum să fie corect, așa că intervine egalitatea materială, care oferă tuturor ceea ce le e necesar. Să ne gândim la un exemplu concret. Un om ce suferă din cauza unui handicap locomotor are nevoie de alte surse de ajutor față de mine. Dacă eu nu am anumite drepturi pe care el le are, acest lucru nu înseamnă că eu sunt discriminată sau că el este privilegiat, ci că Dreptul a fost aplicat în mod corespunzător și fiecare primește ceea ce îi este de folos. „Egalitatea este respectată dacă se aplică un tratament diferențiat celor aflați în situații care sunt relevant diferite. Ea este încălcată dacă celor aflați în situații relevant diferite le este aplicat un tratament uniform, fără un motiv obiectiv și rezonabil".[2]

Când vine vorba despre subiectul egalității, este nevoie să avem în vedere și art. 4 din Constituția României:

„Art. 4 – Unitatea poporului şi egalitatea între cetăţeni

(1) Statul are ca fundament unitatea poporului român si solidaritatea cetățenilor săi.

(2) România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetătenilor săi, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială." [3]

Criteriile de nedescriminare exemplificate mai sus au fost o sursă a nedreptății pentru mii de ani. Consider că toate trebuie ținute sub supravegherea atentă a Statului, dar cele care au cauzat cele mai mari dezechilibre au fost sexul și rasa. În următoarele rânduri, voi dezvolta opinia mea despre acestea două și nu numai.

Discriminarea rasială nu doar că a afectat milioane de oameni pentru mii de ani, dar mai este încă prezentă și fructificată chiar și în zilele noastre. Nu contează dacă vorbim despre Holocaust, despre situația sclavilor și despre Războiul Civil din America, despre situația romilor din România sau de multe altele – din toate acestea putem înțelege că omul a vrut mereu să se convingă de faptul că este superior celorlalți. Nu doar că s-a convins pe el însuși, însă a reușit să facă asta cu o bună parte din societate, aflată pe poziția majorității. Pentru noi, poate e greu de înțeles de ce ar putea pe cineva să deranjeze că un om este de culoare, ori că nu are ochii albaștri și nu e blond, însă asemena minți diabolice au existat în trecut. Problema este că rasa umană este supusă repetării greșelilor, așa că ne aflăm într-un pericol constant de a face din nou ce au făcut înaintașii noștri. Pentru a preveni acest fenomen, trebuie să înțelegem că a fi om nu este o trăsătură ce trebuie dobândită, ci este ceva pe care îl ai încă de la naștere. Am drepturi pentru că sunt om și nu am nevoie de nimic mai mult pentru a avea acele drepturi. Le am deja și nu trebuie să le dobândesc ca într-un fel de concurs cu semenii mei.

Este adevărat că indivizii sunt foarte diferiți și mereu se întâmplă ca unul să fie mai bun decât altul într-un anumit domeniu, însă aceste capacități pe care noi le avem nu au vreo legătură cu rasa, culoarea pielii, sexul sau religia și, în același timp, nu ne fac să fim superiori celorlalți. Dacă un om pictează mai bine decât mine, înseamnă că îmi este superior în acest domeniu. Însă poate eu cânt mai bine decât el și lista poate continua. Valoarea persoanei ar trebui să fie măsurată prin capacitățile pe care le are, prin munca pe care o face și prin rezultatele pe care le dobândește, nicidecum prin felul în care arată și prin detaliile pe care nu le poate schimba. Întotdeauna criteriile de discriminare sunt trăsături pe care omul le are din naștere sau pe care le dobândește pe parcursul vieții și pe care,de cele mai multe ori, nu are posibilitatea să le modifice și nu trebuie să fie obligat să o facă.

În România, cel mai vast subiect legat de discriminarea rasială este situația romilor. Deși generațiile tinere încep să vadă care este problema și încearcă să o rezolve, mai este un drum lung de parcurs, deoarece această ură rasială este dobândită încă din copilărie, prin intermediul adulților pe care acești copii îi au în jur și ale căror cuvinte sunt pentru ei legi. Trebuie să înțelegem că suntem datori să avem grijă la comportamentul și la terminologia pe care o folosim. Deși mulți oameni încearcă șă justifice utilizarea termenului „țigan", spunând că cei din această categorie, cărora le este atribuit, nu au vreo problemă cu el, trebuie să învățăm că acest cuvânt are o etimologie ce pornește din dorința de a jigni. În limba romilor, acest cuvânt nici nu există, în timp ce „rom" se traduce prin „bărbat, om, soț". „Țigan" vine din greaca veche și s-ar putea traduce prin „de neatins, impur". Cine cunoaște această informație ar trebui să se oprească imediat din a mai folosi acest cuvânt, pentru că este profund jignitor.

Este de înțeles că și în generațiile tinere mai există urme de rasism, deoarece au fost învățate de mici să se ferească de romi, să îi evite, fiind văzuți ca un pericol. Adevărul este că mentalitatea este periculoasă, iar nu minoritatea despre care vorbim. Nu mai este mult până să începem formarea unor secte bazate pe culoarea părului – normal că zicem că ar fi absurd. La fel de absurdă este și ura față de oamenii de culoare.

Atunci când vine vorba de situația din trecut a romilor în România, „Ecaterina Oprea scoate în evidență faptul că înrobirea romilor a fost un act pur economic și acest lucru a fost cauzat de o penurie a mâinii de lucru: „În vreme ce majoritatea țărilor europene îi alungau pe țigani dincolo de granițele lor, cele două țări românești, Moldova și Țara Românească, le-au interzis acestora să părăsească teritoriul și i-au înrobit”[4]. Volumul de muncă pe care îl prestau era lăsat la aprecierea stăpânului lor, iar pe lângă sarcinile grele la care erau supuși, ei erau nevoiți să plătească și taxe și impozite. Ulterior, în 1726, Mihai Racoviță, domnul Moldovei, a renunțat la această idee, deoarece i se părea nedreaptă.

De câte ori în America nu au existat atacuri armate ale Poliției asupra unor oameni de culoare care nu aveau posesia unei arme asupra lor și care, prin urmare, nu aveau cum să se apere? Bănuiala unui pericol a plecat doar de la culoarea pielii și viețile unor nevinovați au fost pierdute degeaba.

Sclavagismul a fost, de asemena, o mare problemă în America. Acesta „a început oficial pe 20 august 1916, atunci când o navă olandeză aduce la Jamestown (Virginia) 20 de sclavi de origine africană. Oficial, acești sclavi afro-americani au fost inițial desemnați ca fiind ucenici.”[5]. Acest fenomen a luat sfârșit datorită Războiului civil american (1861-1864). Cu toate că ne dăm seama cât de gravă era această situație, ea reprezentâmd rădăcinile urei rasiale din zilele noastre, există intelectuali ai vremii care încercau să pună sclavagismul într-o lumină bună. De exemplu, acest lucru se întâmplă în romanul „Pe aripile vântului” al lui Margaret Mitchell, care prezintă presupusele greutăți în care s-au aflat oamenii de culoare atunci când au fost eliberați. Aceasta e doar o încercare de a înfrumuseța o realitate sumbră, întrucât cu toții cunoaștem umilințele la care erau supuși sclavii.

Un alt tip de discriminare prezent în zilele noastre este discriminarea persoanelor cu handicap. De multe ori, în cazul acestor persoane apare tot o egalitate formală, și nu una materială – teoretic, ei au aceleași drepturi pe care le avem noi, dar cât de just ar fi să spunem că un om aflat în scaun cu rotile are aceleași șanse pe care le am eu de a urca trei etaje? Pentru ca egalitatea materială să fie îndeplinită, ar trebui ca în fiecare instituție să existe lifturi și rampe pentru persoanele cu handicap. Mai mult, atunci când vorbim despre oamenii ce suferă de un handicap psihic, lor le trebuie asigurat încă din copilărie un mediu propice de învățare, adaptat nevoilor lor.

Toți acești oameni au nevoie de grijă și de cineva care să le asigure o viață decentă. Ei sunt cetățeni și ființe umane și au dreptul la un trai cât se poate de plăcut. Consider că trebuie lucrat mai mult la implicarea lor în societate. Fiecare dintre noi s-ar putea afla, într-o zi, în acest fel de situație nefericită. Nu numai cei care au viața îngreunată de aceste boli, ci și familiile lor suferă foarte mult și sunt lovite de neglijența celor din jur, de privirile urâte aruncate și de lipsa de ajutor. Adevărul trist este că, de cele mai multe ori, te lovești de ziduri de nepăsare și de spatele întors al Statului.

Discriminarea pe bază de religie a fost, de asemenaea, cauză a multor probleme de-a lungul istoriei, fiind declanșate nenumărate războaie. Deși am putea crede că astăzi suntem mai civilizați și mai înțelegători, există încă zone ale Globului în care oamenilor le este luată viața dacă nu respectă religia așa cum alții cred că ar trebui să fie respectată. Un astfel de loc este Arabia Saudită, în care toți oamenii dar, mai ales, femeile sunt tratate inuman dacă nu își

acoperă corpul după cum spun regulile. Acest lucru se întâmplă când religia este transformată în lege. Religia nu e lege, ci o alegere a fiecărui individ. Fiecare dintre noi își alege religia și cât vrea să practice din ea și nicio lege din lume nu ar trebui să condamne faptul că ești ateu, ortodox, catolic etc.

Una dintre cele mai mari forme de discriminare este discriminarea dintre sexe. Din cauza stereotipurilor de gen, libertatea femeilor a fost întârziată cu mii de ani. E dureros să ne gândim câte minți luminate au fost inhibate de către câțiva indivizi care se bazau pe forța lor fizică și atât, câte descoperiri ar fi putut fi făcute și cât de evoluată ar fi societatea azi. Până la apariția mișcării feministe, femeile nu au fost lăsate să își fructifice talentele iar, dacă totuși reușeau să o facă, creațiile lor purtau numele soților, pentru a putea fi acceptate de societate.

În România, femeile primesc drept de vot în 1929, mai devreme decât s-a întâmplat în alte țări. Cu toate acestea, nu putem spune că țara noastră o duce foarte bine la acest capitol, deoarece mentalitatea multora dintre noi încă susține că femeile nu ar trebui să muncească în afara casei și că nu există decât sub formă de accesoriu pentru bărbat. Diferențele dintre sexe există, de la unele fizice până la unele psihologice, iar societatea trebuie să se adapteze acestor diferențe, nu să le nege. Însă, acest lucru nu se va traduce vreodată prin faptul că o femeie nu poate fi pompier sau prin faptul că un bărbat nu poate lucra într-un job ce implică multă comunicare. Forța fizică poate fi dezvoltată și abilitatea de a comunica sănătos poate fi învățată.

Concluzionez prin a spune că egalitatea în drepturi ne este garantată prin „calitatea” noastră de a fi oameni, indiferent de sex, religie, opinii politice, aspect, etnie, orientare sexuală. Fiecare dintre noi are dreptul de a fi respectat și obligația de a-i respecta pe cei din jurul său.

Bibliografie:

1. D.C. Dănișor, Egalitatea și limitele competențelor de restrângere a exercițiului drepturilor, Curs universitar
2. Constituția României
3. https://historia.ro/amp/sectiune/general/sclavia-din-sua-origini-evolutie-si-efecte-575953.html?fbclid=IwAR1Sm8Fp6-IFOaA64X1Xkg00uRNTOydfZkxP_EHMIe11L19qP71-w5M6Jfw
4. https://historia.ro/sectiune/general/sclavia-romilor-in-spatiul-romanesc-2261425.html?fbclid=IwAR3MaGGCddixizjmhOPm82kyCP7ra3MYHfQaOlQWnoKe6lNI-Dn05rJNIYY

Note de subsol:

1. Constituția României
2. D.C. Dănișor, Egalitatea și limitele competențelor de restrângere a exercițiului drepturilor, Curs universitar
3. Constituția României
4. Apud Historia, Sclavia romilor în spațiul românesc
5. Apud Historia, Sclavia din SUA: origini, evoluție și efecte

2. Dreptul Noilor Tehnologii

Darius-Alexandru GHIȚĂ
Anul III, Licență, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu

Dreptul noilor tehnologii, drog sau antiseptic?

Rezumat

Prezentul e asaltat de pe toate flancurile de inteligența artificială, iar predictibilitatea în ceea ce privește un viitor guvernat de legile unei asemenea inteligențe devine o certitudine, cât și un subiect care trebuie să ocupe un loc fruntaș pe ordinea de zi. Evoluția dinamică a dreptului face ca domeniul juridic să se plieze provocărilor care apar odată cu progresul științific. Important este aportul unui asemenea evoluții în sectorul juridic, dar, în egală măsură, atenția trebuie centrată pe modul în care granițele dreptului rămân inviolabile într-o eră în care tehnologia ocupă cât mai mult teren, avansând într-un ritm alert. Într-o atare situație, e primordial ca dreptul să păstreze frâiele și să nu ofere un posibil avantaj legitim înfloririi unor noi infracțiuni în spațiul online/metaverse. În privința celor din urmă termeni menționați se impune o delimitare de ordin terminologic. Spațiul online presupune tot ceea ce se conturează în mediul digital, demarcat cronologic din momentul conectării la o rețea până în momentul în care ne „decuplăm" de la aceasta. De altfel, spațiul online nu se rezumă doar la metaverse, acesta fiind doar una din fațetele digitalului. Pe marginea acestui subiect, în sens rezumativ, spațiul metaverse presupune transpunerea vieții în mediul digital, prin înlocuirea identității cu un avatar și proiectarea 3D a cotidianului, prin crearea unui univers virtual, adaptat nevoilor și preferințelor personale, apt a substitui realitatea. În această situație, se pune problema promptitudinii cu care sistemul va reacționa și va menține pasul cu înaintarea accelerată a digitalizării. Expansiunea științifică, impactul inteligenței artificiale și conturarea dreptului noilor tehnologii sunt aspecte pe care prezenta lucrare urmărește să le surprindă în contextul juridic al tendințelor europene care evoluează odată cu provocările pe care noile tehnologii le stârnesc.

Cuvinte cheie: drept, actualitate, adaptare, tehnologie, viitor.

Introducere

De-a lungul timpului, în decursul istoriei, dreptul s-a dezvoltat organic și a fost asimilat în mod natural de cerințele epocii. De aceea, nu mă îndoiesc că, așa cum dezvoltarea dreptului roman a capăt un nou sens în actualitate, așa și conceptele contemporane vor fi prelucrate, regândite și adaptate la noua societatea șlefuită după standardele globalizării. Tocmai această diversitatea a dreptului fascinează, fiind nu doar rezultatul evoluției istorice, ci mai cu seamă o componentă integrantă civilizației. Mecanismele care se dovedesc a fi adevărate concepte de artă făuresc o veritabilă știință care răspunde problemelor de actualitate, care se reinventează constant, oferind *serum veritas.*

Decantarea dreptului noilor tehnologii va trece printr-un proces accelerat, deși *in genere*, „dreptul se face cu încetul și necontenit"[76], așa cum bine remarca M.B. Cantacuzino, cristalizarea acestora fiind tot mai vizibilă. Timpul nu mai e un aliat, iar nevoia unui răspuns urgent la sectorul metaverse va conduce la concluzia că e mai bine să tratăm o boală înainte de a deveni malignă, ori că educația unui copil pornește încă de când este în fașă. Altfel, lipsa unui

[76]Ovidiu Ungureanu, Cornelia Munteanu, *Drept Civil. Partea generală*, Ed. a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2017, pp. 11-13.

răspuns juridic la problemele survenite, va oferi oportunitatea acestui sector nu doar să dezvolte noi afaceri, dar și să nască litigii care vor pune în dificultate instanțele de a oferi soluții valabile și viabile. Viitorul incert oferă o serie de opinii asupra modului în care tehnologia se va integra în viața noastră, mai mult decât o face acum, dar această enigmă stă să dezvăluie aspecte atât bune, cât și rele, determinate de alegerile pentru care optăm.

Refuzul de adaptare la noul context tehnologic impus de noile direcții evolutive reflectă o abdicare de la lupta dreptății, șansele de biruință fiind mai mari când profilul inamicului îți este cunoscut. Mai mult decât atât, inamicul îți poate fi și bun tovarăș, iar zala de legătură dintre juridic și online reprezintă tocmai buna prelucrare care poate conchide într-un colier prețios de perle. Dacă nu există zala de legătură, șiragul de perle se împrăștie, iar orice perlă pierdută e o piesă de puzzle lipsă care, la final, va reda carența unei piese prețioase, ilustrând o imagine incompletă, un șirag de perle imperfect.

1. Tranziția spre digital, între avantaj și incovenient

Transcederea cunoașterii perceptibile, concretizarea într-o abordare digitală reprezintă o tranziție ce trebuie acceptată, asumată și utilizată în limita în care avantajele nu expun la riscuri care pot periclita activitatea, implicit drepturile utilizatorilor. Pe plan transfrontalier, observăm că piața globală metaverse preconizează un val uriaș de adepți care vor deveni utilizatorii acestui univers fictiv[77]. Când aducem în discuție „Metaverse", sesizăm că nu are încă o definiție clar conturată, fiind interceptată ca o experiență imersivă, unde realitatea fizică e înlocuită de un univers fictiv în care avatarul fiecărei persoane e stăpânul propriului destin[78]. De altfel, Mihnea Măruță oferă o perspectivă asupra conceptului de identitate virtuală: „(…) virtualitatea unui eveniment corespunde punctului critic dinăuntrul materiei – răspântia la care se certifică metamorfoza. Dar, la fel ca în cazul lucrului, se impune o întrebare: este legitim, din punct de vedere fenomenologic, să spunem despre un eveniment că este virtual? Sau că este mai întâi virtual?"[79]

Avantajele care ne blurează raționamentul și ne redirecționează atenția spre beneficiile digitalizare nu fac decât să ascundă semnele alarmante care conduc la instaurarea unui imperiu virtual. Lipsa de transparență conturează un teren minat, în timp ce securitatea slabă dezvăluie eventuale vulnerabilități ale utilizatorilor care pot fi cu ușurință exploatate de hackeri. Astfel, protecția datelor personale într-un mediu lipsit de o securitate optimă, implică un grad ridicat de risc, putând fi tranzacționate pe darknet. Într-o atare situație, darknet-ul oferă avantajul anonimității, ceea ce devoalează un pachet negativ de operațiuni care se realizează prin intermediul acestuia. Astfel, darknet-ul se constituie ca o rețea a internetului, accesul fiind restricționat prin diverse moduri, adesea fiind necesare „chei de acces", un software specific. Important de menționat este și dark web-ul, concretizat în acele servicii și site-uri care se găsesc pe darknet și prin intermediul cărora, în majoritatea situațiilor, se tranzacționează arme, droguri, se procură materiale pornografice, caracterizat ca sursă nutritivă pentru ilegalități[80]. Atacurile cibernetice, frecvente în confruntarea ruso-ucraineană ne-au demonstrat, în cazul în

---

[77]Mohammad Behdad Jamshidi, Omid Moztarzadeh, Alireza Jamshidi, *The Meta-Metaverse: Ideation and Future Directions,*Future Internet, 2023, pp. 1-6, disponibil pe https://www.researchgate.net/publication/372658788_The_Meta-Metaverse_Ideation_and_Future_Directions, accesat în data de 14.09.2023.

[78]Linda Tucci, David Needle, *What is the metaverse? An explanation and in-depth guide*, Whatls.com, 2023, disponibil pe https://www.techtarget.com/whatis/feature/The-metaverse-explained-Everything-you-need-to-know#:~:text=The metaverse is a vision, not in the physical world, accesat în data de 14.09.2023.

[79]Mihnea Măruță, *Identitatea virtuală*, Ed. Humanitas, București, 2023, p. 16.

[80]George Stanciu, *Care este diferența între Deep Web, Darknet și Dark Web,* Playtech, 2017, disponibil pe https://playtech.ro/2017/care-este-diferenta-intre-deep-web-darknet-si-dark-web/.

care eram îndoielnici, că pot fi adevărate pericole ce pot conduce la dezvăluirea secretelor de stat sau la informații prețioase care pun în pericol siguranța unei națiuni.

1.1 Handicapul unei legislații deficitare

Cu siguranță, conceptele juridice create pentru realitatea existentă vor avea nevoie de paradigme noi, adaptate lumii virtuale. Fără îndoială, complexitatea noilor probleme juridice va naște litigii care vor trebui soluționate și argumentate temeinic după o legislație adecvată acestora. De asemenea, tranzacțiile transfrontaliere vor pune problema normei aplicabile conflictului, după cum nevoia unui cadru normativ care să răspundă litigiilor dintre utilizatori va deveni tot mai accentuată, timp în care neplăcerile cauzate de furturi de bunuri virtuale, dispute locative și active digitale vor reafirma nevoia unei legislații actualizate. De asemenea, falimentul și recuperarea creanțelor vor fi probleme dificile, greu de soluționat, în lipsa unui cadru normativ adaptat contextului. Probabil, conceptele juridice actuale vor fi golite de sens, ceea ce va acutiza procesul elaborării unui cadru normativ specific.

Dezvoltarea exponențială a sectorului digital va atrage după sine instruirea aplicabilității dreptului pe segmentul inteligenței artificiale. Trasabilitatea, cât și specializarea unor așa numite „Law Enforcement Agency" devin imperative în acest cadru. Un asemenea raționament și o astfel de decizie implementată prematur e un atuu, căci preîntâmpină fenomenele care pot deveni coloși scăpați din gestiune mai târziu. Un posibil scenariu în cazul litigiilor de așa natură va fi reprezentat de abordarea unei jurisdicții alternative care să asigure autonomie, prin recurgerea la arbitraj.

2. Abordarea europeană cu privire la inteligența artificială

În ritm cu impactul digital care a apretat puternic mediile de activitate din societate, Comisia Europeană și-a îndreptat atenția în ultimii ani spre sectorul digital, fiind dispusă să accepte beneficiile aduse, dar să contracareze aspectele neprielnice care violează drepturile și amenință protecția utilizatorilor[81]. În acest sens, a elaborat propunerea „Regulamentului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială" care se dorește a fi un mecanism juridic menit să delimiteze dreptul de abuz. În viziunea autorităților europene, sistemele de inteligență artificială interzise vizează, inter alia, tehnici de manipulare a comportamentului, privind clasificare lor cu un punctaj în baza unui comportament social ori practici care vizează identificarea biometrică în timp real, la distanță, excepțiile fiind acelea care vizează aspectele de drept penal[82]. Setul de principii și prevederi vizează sistemele de inteligență artificială cu risc ridicat, precum cele care sunt incluse în Anexa II și III a propunerii de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii[83]. Provocarea este de a găsi acele sisteme care sunt susceptibile de a fi încadrate în aceste categorii de risc.

3. Geneza dreptului noilor tehnologii și procesul de implementare

---

[81]Comunicat de presă al Parlamentului European, *MEPs ready to negotiate first-ever rules for safe and transparent AI,* disponibil pe https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230609IPR96212/meps-ready-to-negotiate-first-ever-rules-for-safe-and-transparent-ai, accesat în data de 14.09.2023.

[82]*Ibidem.*

[83]Comunicat de presă al UE, Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii, disponibil pe https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206, accesat în data de 14.09.2023.

Dezvoltarea unei noi ramuri, dreptul noilor tehnologii, care se conturează incipient, reprezintă o normalitate care excedează universalității cu care ne-am obișnuit, fiind totodată un răspuns ferm la schimbările care se întrevăd și care survin implacabil în cotidianul activității. De altfel, conceptele tradiționale contrastează cu noile provocări care implică un „update", o restructurare ce nu se va răsfrânge doar asupra performerilor din sala de judecată, ci și asupra schemei instituționale. Rămâne de văzut cum viitorul se va contura și va reorganiza sectorul juridic.

Inteligența artificială are un rol complementar, însă prezentul ne dovedește că suntem martorii unei schimbări care vizează inclusiv actul de justiție. Cunoașterea dispozițiilor legale și folosirea lor într-un context relevant nu egalează actul de justiție, întrucât algoritmul pe care inteligența artificială îl folosește nu poate subclasa raționamentul unui avocat care se raportează nu doar la instrumente legale, ci și la fler, pasiune, creativitate și alte calități inerente unei ființe umane. Cu toate acestea însă, influența inteligenței artificiale devine tot mai stridentă, iar progresul tehnologic mascat sub îmbunătățirea calității e doar o fadă iluzie, fără a se mai încerca măcar minimalizarea riscurilor care sunt imprevizibile și greu de combătut. Știrea robotului care urma să fie avocat a creat o serie de controverse, prezentându-ne un segment din ce se dorește a se implementa în viitorul apropiat[84]. Indicatorul care ne direcționează spre un astfel de progres nu va îmbunătăți, după părerea mea, activitatea din domeniul justiției, nici nu va reprezenta un act de clemență pentru persoanele cu venituri reduse, ci mai degrabă va demonta garanția dreptului de apărare, în final, ordinea socială fiind cea care va resimți efectele nocive ale unei astfel de abordări. Oamenii par să resimtă efectele negative pe care inteligența artificială le aduce odată cu avantajele create, fapt pentru care actorii din Hollywood manifestă, în perioada aceasta, revolte împotriva inteligenței artificiale care minimalizează contribuția umană. Justiția accesibilă la un click distanță, avocați care cunosc rețeta succesului, procese încheiate cu decizii favorabile, iar în final, o societate mânată de o justiție desăvârșită, e un vis clădit cu cărămizi de sticlă, expuse la fisuri ce pot constitui adevărate amenințări cu ruinarea întregului sistem. Perfecțiunea este un ideal, iar ca orice obiectiv idilic devine, mai devreme sau mai târziu, o brută, o iluzie destrămată-n realitate.

În altă ordine de idei, neangajarea în procesul digitalizării poziționează individul într-o neutralitate care nu-i va oferi o gamă largă de perspective. Beneficiile aduse de inteligența artificială sunt incontestabile, însă ca orice succes, compromisurile făcute, în măsura în care există, pot lăsa uși larg deschise pentru eventuale atacuri cibernetice. De aceea, pachetul de beneficii adus trebuie analizat, asigurând mai întâi siguranță drepturilor utilizatorilor, îndeosebi protecția datelor stocate în sistemele informatice. De altfel, abordarea Uniunii Europene în privința inteligenței artificiale încurajează tranziția spre mediul digital, corelat însă cu un mediu securizat. Idealul unei Europe reziliente pentru deceniul digital se conturează prin reformele adoptate în acest sens, facilitând dezvoltarea inteligenței artificiale în spațiul european. O asemenea abordare strategică are impact economic semnificativ, dacă nu exclusiv financiar, căci contribuie la „construirea unei poziții de lider strategic în sectoarele cu împac ridicat"[85]. Inovația în materia tehnologiei conduce la o piață amplă de servicii ce le oferă profesioniștilor posibilitatea de a îmbrățișa ideea sau de a o renega, cu riscul de a suferi efectele ireversibile ale deciziei asumate. Versatilitatea, atribut de căpătâi în era digitalizării, va reprezenta punctul de răscruce care va conduce profesiile juridice spre o consolidare sau, dimpotrivă, le va plasa într-un colț de umbră.

---

[84]Angelica-Georgiana Alecu, *Prima „amânare fără discuții" a robotului-avocat,* disponibil pe https://www.hotnews.ro/stiri-specialisti_stoica_si_asociatii-26058549-prima-amanare-fara-discutii-robotului-avocat.htm, accesat în data de 14.09.2023.

[85]Comunicat de presă al Consiliului Uniunii Europene, *Securitatea cibernetică: în ce fel combate UE amenințările cibernetice*, disponibil pe https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/cybersecurity/, accesat în data de 15.09.2023.

4. Impactul digitalizării

Pandemia, războiul și progresul științific au pus bazele și au conturat dreptul noilor tehnologii. Cotidianul ne-a demonstrat aportul pe care asemenea tehnologii îl pot aduce în viața noastră, fiind instrumente care ne ajută și, de multe ori, ne îmbunătățesc calitativ activitatea[86]. Desigur, inteligența artificială vine la pachet cu multe beneficii și dezavantaje, chiar riscuri, așa cum le-am detaliat anterior și, din păcate, fără o broșură care să conțină instrucțiuni de utilizare.

Impactul pe care digitalizarea îl va impregna în sectoarele de activitate economică va conduce la o schemă nouă care va pune vechile profesii în umbră și va muta reflectorul pe cele nou create, adaptate pentru era digitală. Costurile reduse, eliminarea emisiilor de gaze și a activităților care afectează mediul, pavează calea noilor profile de activitate din sectorul IT să prospere și să câștige teren în detrimentul celor tradiționale. Într-o asemenea eră a digitalizării accelerate, angajații devin un cordon de legătură cu profesia pe care o exercită, vorbindu-se chiar despre încolțirea unei „culturi de a fi conectați în permanență" cu munca prestată. În acest sens, eurodeputații au semnalat această problemă și au cerut adoptarea unui act legislativ care să permită angajaților să se deconecteze de la orice dispozitiv în afara orelor de muncă, fără ca această alegere să atragă repercusiuni[87]. Avansul tehnologiei în ultimul deceniu ne-a cimentat într-o stare inactivă, de accept la tot ce e nou, fără vreo investigație prealabilă. Nu de puține ori, scopul principal al implementării unor asemenea dispozitive ne-a apropiat de stări de anxietate și depresie, astfel că serotonina a fost înlocuită treptat de cortizonul ce ne-a alimentat starea de burnout. Echilibrul, cred eu, este cheia. În măsura în care disponibilitatea noastră se manifestă sub forma unui accept consimțit cu o analiză anticipată, tehnologia devine un tool de ajutor, dar în sens opus, performanța se plafonează și stagnează, fiind un consimțământ tacit ce acordă transplant de atribut uman tehnologiei, personificând-o [88].

4.1 Dualitatea om-știință

Zilnic și treptat cedăm câte ceva, de la controlul pe care îl deținem asupra vieții noastre până la modul în care alegem să pierdem sinapse. Universul digital creat în care ne scăldăm poate fi „în egală măsură, un avantaj și un risc pentru utilizatori, [utilizatori] ce pot fi în același timp <<beneficiari>> și <<victime>>". E interesant de privit subiectul, până la urmă „respectarea dreptului, sub toate formele sale, interesează în primul rând întreaga societate"[89]. Pasul galopant cu care inteligența artificială a marșat s-a concretizat într-un unlimited access, ce a favorizat „fragilizarea dreptului la viață privată"[90]. Imixtiunile în viața privată, urmare a transpunerii informațiilor pe platformele digitale, au condus la punerea bazelor Regulamentului UE nr. 679 din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește

---

[86]European Commission for the Efficiency of Justice, *Judges and prosecutors for Ukraine: launch of a new platform connecting with Ukrainian judges and prosecutors*, 2022, disponibil pe https://www.coe.int/en/web/cepej/home-2020/-/asset_publisher/VYnNhz1CBsgv/content/-judges-and-prosecutors-for-ukraine-launch-of-a-new-platform-connecting-with-ukrainian-judges-and-prosecutors, accesat în data de 15.09.2023.

[87]Comunicat de presă al Parlamentului European, disponibil pe https://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20210114IPR95618/dreptul-de-a-se-deconecta-trebuie-sa-devina-un-drept-fundamental-in-ue, accesat în data de 15.09.2023.

[88]Comunicat de presă al UE, *Era digitală: Oportunități și provocări pentru muncă și pentru ocuparea forței de muncă*, disponibil pe https://www.eurofound.europa.eu/ro/topic/digitalisation, accesat în data de 15.09.2023.

[89]Mircea Djuvara apud. Mihail Albici, „*Despre drept și știința dreptului*", Ediția a II -a, Editura Universul Juridic, București, 2010.

[90]Rebecca-Georgia Dunca, Mirela Morar, Ruxandra Sava, Revista „*Dreptul Noilor Tehnologii*", nr. 1, Craiova, 2021, p. 11.

prelucrarea datelor cu caracter personal, privind libera circulație a acestor date şi de abrogare a Directivei 95/46 CE[91]. De altfel, sesizăm o serie de ipostaze în care exercițiul drepturilor și libertăților fundamentale sunt amenințate ori, într-un scenariu neplăcut, dar tot mai frecvent, încălcate. Deşi politicile adoptate sunt determinante pentru „viața" unui stat, oferind o serie de beneficii, teoreticienii au sesizat că pachetul ofertant aduce o gamă de dezavantaje. Insecuritatea juridică, libertatea de exprimare, dreptul la un proces echitabil, sunt doar câteva din discuțiile izvorâte pe marginea subiectului privind impactul pe care inteligența artificială și noile tehnologii îl au[92]. Astfel, doctrinarii au privit din perspectivă largă, observând aspectele pozitive, dar îndeosebi marcând ideea că „lipsa accesului la tehnologie poate agrava inegalitatea dintre persoane", fiind doar unul din micile aspecte consemnate[93].

Introducerea, utilizarea și dezvoltarea sunt acțiunile care generează probleme, de aceea „unele dintre cele mai importante raționamente îndreaptă guvernele şi organizațiile internaționale să caute soluții transnaționale de reglementare"[94]. În această măsură, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului caută să răspundă argumentat unor probleme actuale, punctând „caracterul binar sau ambivalent al relației dintre drepturile omului şi avansarea ştiinţei/tehnologiei"[95].

Concluzii

Radiografia panoramică ilustrează cutremurul pe care digitalizarea (IA) îl produce sub forma seismelor perpetue, lăsând sub ruine adepții tradiționaliști și salvând revoluționarii, spiritele moderne care tind spre viitorul automatizat[96]. Deprofesionalizarea, aspect tratat sub altă formă în rândurile anterioare, lasă un mare semn de întrebare, având în vedere că transparența nu mai este una care să ne inspire încredere. Piața juridică se va tria și reorganiza, în tandem cu noile competențe pe care personalul din cadrul instituțiilor juridice va fi nevoit să-l acceseze, respectiv să-l însușească[97].

Dreptul noilor tehnologii va aduce pe piața juridică dezvoltarea unor noi arii, fapt ce le va permite avocaților să se specializeze, dar totodată, va da naștere unor situații particulare, speciale și noi, ce va determina legiferarea, pe considerentul *„ubi ius, ibi remedium"*.

---

[91]Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor), JO 119.

[92]Bianca Selejan-Guțan, *Protecția Europeană a Drepturilor Omului*, Ed. a 6-a, revăzută și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2023, p. 319.

[93]Igor Serotila, *Corelarea dezvoltării drepturilor omului cu știința și tehnologia*, Universul Juridic Premium, nr. 10, București, 2022, disponibil pe https://lege5.ro/gratuit/gezdonjtge4dq/corelarea-dezvoltarii-drepturilor-omului-cu-stiinta-si-tehnologia, accesat în data de 16.09.2023.

[94]*Ibidem.*

[95]*Ibidem.* Pentru mai multe detalii, a se vedea cauzele CEDO *Szabo și Vissy c. Ungariei, Kopke c. Germaniei.*

[96]Gabriel-Valeriu Pașcui, *Triunghiul Bermudelor. Avocatura în era digitală-Tendințele marketinguluideontologie,* Revista Avocatului, București, 2023, p.33, disponibil pe https://www.unbr.ro/wp-content/uploads/2023/06/Avocatul_2023_BT_AND_COPERTI-OK.pdf.

[97]Joe Forward, *Post-Recession Gives Rise to New Law Firm Models*, 2013, p. 202, disponibil pe http://www.wisbar.org/ News.

Bibliografie:

6. Andreea Ciurea, Era digitală și justiția. Obiective, metode de proiectare a algoritmilor și consecințe ale folosirii IA în justiție, Revista Universul Juridic, nr. 1, ianuarie 2022.
7. Bianca Selejan-Guțan, Protecția Europeană a Drepturilor Omului, Ed. a 6-a, revăzută și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2023.
8. Broșura Conferinței Baroului Berlin, Piața de servicii juridice în anul 2030. Studiu asupra viitorului profesiei legale, 2015.
9. Comunicat de presă al Parlamentului European, *MEPs ready to negotiate first-ever rules for safe and transparent AI,* https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230609IPR96212/meps-ready-to-negotiate-first-ever-rules-for-safe-and-transparent-ai.
10. Comunicat de presă al Parlamentului European, https://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20210114IPR95618/dreptul-de-a-se-deconecta-trebuie-sa-devina-un-drept-fundamental-in-ue.
11. Comunicat de presă al Consiliului Uniunii Europene, *Securitatea cibernetică: în ce fel combate UE amenințările cibernetice*, https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/cybersecurity/.
12. Comunicat de presă al UE, *Era digitală: Oportunități și provocări pentru muncă și pentru ocuparea forței de muncă*, https://www.eurofound.europa.eu/ro/topic/digitalisation.
13. Elena Lazăr, Utilizarea IA și a Noilor Tehnologii în Detrimentul Cetățenilor. Sistemul de Credit Social Chinez, Curierul Judiciar, 2021.
14. European Commission for the Efficiency of Justice, *Judges and prosecutors for Ukraine: launch of a new platform connecting with Ukrainian judges and prosecutors*, 2022, https://www.coe.int/en/web/cepej/home-2020/-/asset_publisher/VYnNhz1CBsgv/content/-judges-and-prosecutors-for-ukraine-launch-of-a-new-platform-connecting-with-ukrainian-judges-and-prosecutors.
15. Gabriel-Valeriu Pașcui, *Triunghiul Bermudelor. Avocatura în era digitală-Tendințele marketingului- deontologie,* Revista Avocatului, București, 2023, p.33, https://www.unbr.ro/wp-content/uploads/2023/06/Avocatul_2023_BT_AND_COPERTI-OK.pdf.

16. George Stanciu, *Care este diferența între Deep Web, Darknet și Dark Web,* Playtech, 2017, https://playtech.ro/2017/care-este-diferenta-intre-deep-web-darknet-si-dark-web/.
17. Igor Serotila, *Corelarea dezvoltării drepturilor omului cu știința și tehnologia*, Universul Juridic Premium, nr.10, București, 2022, https://lege5.ro/gratuit/gezdonjtge4dq/corelarea-dezvoltarii-drepturilor-omului-cu-stiinta-si-tehnologia.
18. Joe Forward, Post-Recession Gives Rise to New Law Firm Models, (Sept. 18, 2013), http://www.wisbar.org/ News.
19. Linda Tucci, David Needle, *What is the metaverse? An explanation and in-depth guide*, Whatls.com, 2023, https://www.techtarget.com/whatis/feature/The-metaverse-explained-Everything-you-need-to-know#:~:text=The metaverse is a vision, not in the physical world.
20. Mircea Djuvara apud. Mihail Albici, „*Despre drept și știința dreptului*", Ediția a II -a, Editura Universul Juridic, București, 2010.
21. Mihnea Măruță, Identitatea virtuală, Ed. Humanitas, București, 2023.
22. Mohammad Behdad Jamshidi, Omid Moztarzadeh, Alireza Jamshidi, *The Meta-Metaverse: Ideation and Future Directions,*Future Internet, 2023, pp. 1-6, https://www.researchgate.net/publication/372658788_The_Meta-Metaverse_Ideation_and_Future_Directions.
23. Ovidiu Ungureanu, Cornelia Munteanu, Drept Civil. Partea generală, Ed. a II-a, revăzută și adăugită de Cornelia Munteanu, Ed. Universul Juridic, București, 2017.
24. Rebecca-Georgia Dunca, Mirela Morar, Ruxandra Sava, Revista „*Dreptul Noilor Tehnologii*", nr. 1, Craiova, 2021.
25. Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor), JO 119.
26. Valerian Cioclei, Despre viitorul profesiilor juridice, în contextul principalelor provocări ale următoarelor două decenii, AUBD-Forum Juridic, nr. 3, Ed. Wolters Kluwer, București, 2020, www.bizlayer.ro.
27. Vasile Luha, Schiță privind problemele juridice ale funcționării inteligenței artificiale în spațiul juridic al omului, *Revista Română de Drept al Afacerilor*, vol. 2021, nr. 5, Ed. Wolters Kluwer, București, 2021.

3. Dreptul Concurenței

Tudor CUCU
Anul III, Licență, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Concurență în internetul european: Digital Markets Act

Cuvinte cheie:
Dreptul concurenței, Digital Markets Act, Digital Services Act, gatekeeper, sancțiuni progresive

Rezumat:

„Digital Markets Act" este un regulament care reprezintă unul dintre primii pași pe care Uniunea Europeană îi face în contextul pachetului legislativ „Digital Services Act", un cumul de norme menite să reglementeze activitatea agenților economici din spațiul digital și să protejeze consumatorii finali ai acestora. „Digital Markets Act" a fost adoptat de Parlamentul European și de Consiliul Uniunii Europene în toamna anului 2022 și este aplicat începând cu primăvara anului 2023. Noul regulament reprezintă un punct de plecare în ceea ce privește transpunerea în drept a politicilor Uniunii privind tehnologia și intră în completarea reglementărilor privind concurența din acest sector. Pe cale de consecință, este interesant de urmărit impactul pe care un astfel de act normativ îl va avea, întrucât acest instrument abia a început să fie utilizat de Comisie, care a emis primele decizii în baza sa abia în septembrie 2023. Actul normativ introduce noi obligații pozitive și negative pentru societățile vizate, interesul acestora din urmă fiind de a își asigura conformarea la alte standarde, mai ales din cauza faptului că sancțiunile prevăzute pentru încălcarea dispozițiilor se calculează progresiv, după o formulă de calcul ce ar putea conduce la valori exorbitante.

Regulamentul pare o adăugare obișnuită în spațiul legislativ european, întrucât utilizarea anumitor platforme digitale a devenit esențială pentru orice societate, dar și firească pentru consumatori. Cu toate acestea, anumite elemente specifice ridică semne de întrebare, cel puțin din punct de vedere al opțiunii de a legifera în acest sens. În plus, este foarte probabil ca, în viitorul apropiat, Uniunea să introducă noi reglementări în materie, reglementări care vor afecta, cu siguranță, activitatea marilor jucători din sfera „tech" a economiei.

Atunci când dreptul concurenței devine subiectul unei dezbateri juridice ori al unei simple cercetări personale ori profesionale, primele instincte tind să îndrepte atenția spre instituții precum Consiliul Concurenței și acte normative precum Legea Concurenței nr. 21 din 10 aprilie 1996. Însă, un mare impact în sfera acestei arii a dreptului îl poartă instituțiile Uniunii Europene: Comisia Europeană, Parlamentul, Consiliul European și cel al Uniunii Europene, implicit, și actele normative adoptate sau aplicate de acestea având același impact. Desigur, și alte instituții de nivel european au atribuții în domeniul concurenței, de consultare, de

interpretare etc., dar, din rațiuni de respectare a temei alese pentru acest eseu, va fi analizat primordial Regulamentul „Digital Markets Act", un act normativ intrat în vigoare și aplicat din primăvara acestui an. „Digital Markets Act" introduce noi și importante reglementări într-un domeniu complementar dreptului concurenței, fiind adresat în mod special operatorilor platformelor digitale cu impact semnificativ în piețele interne și care sunt, de facto, intermediari între ceilalți agenți economici și utilizatori[98]. Fiind o adăugare atât de recentă în spațiul legislativ al Uniunii Europene, este interesant de urmărit efectul pe care îl va avea în planul acestui sector al economiei aflat într-o fulminantă ascensiune și continuă inovare în ultimii 30 de ani, dar și eventualele atribute singulare pe care un act normativ cu obiect atât de specific le are. Pe cale de consecință, în rândurile care urmează vor fi analizate caracteristicile generale ale Regulamentului, precum și particularitățile acestuia din perspectiva efectelor și a raportului cu alte reglementări în materie.

După cum este bine cunoscut, Consiliul European definește politica generală și direcția Uniunii Europene, acest rol având impact în domeniul de față prin aprobarea, alături de Parlament, a Comisarului pentru Concurență. În ceea ce privește adoptarea actelor normative, competența revine Consiliului Uniunii Europene, care o exercită împreună cu Parlamentul European. Comisiei îi revine verificarea aspectelor ce țin de aplicarea normelor Uniunii Europene, în sensul că monitorizează și blochează, dacă este cazul, acorduri anticoncurențiale (în special formarea de carteluri), eventualele abuzuri ale companiilor de pe poziții dominante pe piață, fuziuni și achiziții și ajutorul de stat. [99]

Cât despre „Digital Markets Act", acesta este un regulament (în sensul de act normativ specific spațiului legislativ al Uniunii Europene, înzestrat cu forță obligatorie) adoptat de Parlament și de Consiliu și aplicat începând cu 2.05.2023[100]. La o primă vedere, Regulamentul ar părea ca o adăugare obișnuită în spațiul legislativ european, în condițiile în care utilizarea anumitor platforme digitale a devenit esențială pentru orice societate, dar și firească pentru consumatori, iar controlul unor astfel de mijloace este deținut, într-o proporție covârșitoare, de un număr mic de companii care, pe lângă faptul că au o poziție extraordinar de solidă în piață, au puterea de a influența în mod semnificativ piața internă, așa cum este înțeleasă ea din perspectiva dreptului Uniunii Europene. Or, mai ales în contextul dezvoltării rapide pe care acest domeniu îl are, este evident faptul că lipsa unui cadru normativ ar crește posibilitatea folosirii abuzive a poziției dominante pe care aceste companii o au, fie că „abuzul" poziției

---

[98] Comisia Europeană, *Questions and Answers: Digital Markets Act: Ensuring fair and open digital markets*, 2023, valabil la: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_2349 , accesat în octombrie 2023

[99] Comisia Europeană, *EU institutions and competition policy,* https://competition-policy.ec.europa.eu/about/what-competition-policy/eu-institutions-and-competition-policy_en , accesat în octombrie 2023

[100] *„Cu toate acestea, articolul 3 alineatul (6) și (7) și articolele 40, 46, 47, 48, 49 și 50 se aplică de la 1 noiembrie 2022, iar articolele 42 și 43 se aplică de la 25 iunie 2023. Totuși, în cazul în care data de 25 iunie 2023 este anterioară datei aplicării menționate la al doilea paragraf de la prezentul articol, aplicarea articolelor 42 și 43 se amână până la data aplicării menționată la al doilea paragraf de la prezentul articol"* - Regulamentul (UE) 2022/1925 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2022 privind piețele contestabile și echitabile în sectorul digital și de modificare a Directivelor (UE) 2019/1937 și (UE) 2020/1828 (Legea piețelor digitale)

este rezultatul unei decizii de afaceri anume sau rezultă din simpla oferire a unui produs atât de influent asupra pieței. Omniprezența platformelor, atât în viața economică, „de business", cât și în viața consumatorilor finali, este un element care ar putea potența astfel de practici, motiv pentru care Regulamentul intervine ca o formă de prevenție. De altfel, în motivarea acestuia se prevede faptul că „*serviciile digitale în general și platformele online în special joacă un rol din ce în ce mai important în economie, în special pe piața internă, permițând entităților comerciale să ajungă la utilizatorii din întreaga Uniune, facilitând comerțul transfrontalier și deschizând oportunități de afaceri cu totul noi pentru un număr mare de societăți din Uniune, în beneficiul consumatorilor din Uniune*"[101]. În plus, tratează chestiunea concentrării „puterii digitale" în sfera unui număr redus de jucători din piață, care este unul dintre cele mai mari 20 de riscuri din următorul deceniu, așa cum au fost identificate de Raportul Global al Riscurilor emis de Forumul Economic Mondial în 2023[102].

De asemenea, se constată faptul că acest gen de platforme au *„capacitatea de a face legătura între un număr mare de utilizatori comerciali și de utilizatori finali datorită caracterului multilateral al acestor servicii, un grad semnificativ de dependență atât a utilizatorilor comerciali, cât și a utilizatorilor finali, efectele de captivitate, neutilizarea în mod concomitent a mai multor platforme în același scop de către utilizatorii finali, integrarea verticală și avantajele bazate pe date. Toate aceste caracteristici, combinate cu practici neloiale din partea întreprinderilor care furnizează serviciile de platformă esențiale, pot avea ca efect subminarea substanțială a contestabilității serviciilor de platformă esențiale, precum și un impact asupra corectitudinii relației comerciale dintre întreprinderile care furnizează astfel de servicii și utilizatorii lor comerciali și finali. În practică, acest lucru conduce la o diminuare rapidă și potențial profundă a opțiunilor utilizatorilor comerciali și ale utilizatorilor finali și, prin urmare, poate conferi furnizorului serviciilor respective poziția de așa-numit „controlor de acces" („gatekeeper*")[103]. Argumentele enumerate mai sus corespund întocmai obiectului dreptului concurenței, acela de a „*optimiza cea dintâi formă normală a concurenței, ca raport de piață internă și internațională prin care agenții economici luptă pentru câștigarea, extinderea și păstrarea clientelei, și de a reprima modalitățile rivalității abuzive, prin acapararea agresivă de către marii întreprinzători a unor segmente de piață sau a clientelei unui anumit agent economic.*"[104]

---

[101] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1925 - Regulamentul (UE) 2022/1925 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2022 privind piețele contestabile și echitabile în sectorul digital și de modificare a Directivelor (UE) 2019/1937 și (UE) 2020/1828 (Legea piețelor digitale), accesat în octombrie 2023

[102] Andrea Willige, *What is the EU Digital Markets Act and what does it mean for tech companies and consumers?,* 2023, valabil la: https://www.weforum.org/agenda/2023/09/eu-digital-markets-act-big-tech/ , accesat în octombrie 2023

[103] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1925 - Regulamentul (UE) 2022/1925 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2022 privind piețele contestabile și echitabile în sectorul digital și de modificare a Directivelor (UE) 2019/1937 și (UE) 2020/1828 (Legea piețelor digitale), accesat în octombrie 2023

[104] Adriana Almășan, Dreptul concurenței, C. H. Beck, București, 2018

Așadar, prezentul Regulament este adresat unor *„gatekeeperi”*, termen care reprezintă furnizori de servicii digitale (sau platforme) care au o semnificativă poziție în piață și care, în general, sunt intermediari cu resurse financiare mult superioare celorlalți agenți economici din același sector și cu capacitate de control aproape deplină asupra serviciilor pe care le prestează. Trei condiții cumulative trebuie îndeplinite de un anumit agent economic pentru a dobândi calitatea de „gatekeeper”: situație economică ce are impact asupra pieței interne (cifră de afaceri mai mare de 7.5 miliarde Euro/an în ultimii trei ani sau o valoare de piață de 75 de miliarde Euro), control al unei importante platforme care asigură interacțiunea altor agenți economici cu consumatorii finali (cel puțin 45 de milioane de utilizatori/lună și cel puțin 10.000 de agenți economici care utilizează platforma) și o poziție stabilă și durabilă[105].

Reiese, astfel, că rolul „Digital Markets Act” este cel de a clarifica o serie de practici[106] care ar fi interzise pentru acești *„gatekeeperi”*, practici precum restricționarea interoperabilității cu alte produse digitale ale agenților „non-gatekeeper”, utilizarea datelor utilizatorilor într-un mod dezavantajos pentru aceștia atunci când sunt competitori ai „gatekeeper-ului”, promovarea propriilor produse într-un mod care le favorizează față de cele ale altor utilizatori, obligarea utilizatorilor să folosească anumite servicii ale „gatekeeper-ului” și monitorizarea utilizatorilor în afara platformei „gatekeeper-ului” în scopuri publicitare[107]. Din modul în care sunt redactate dispozițiile citate, precum și din întregul ansamblu al Regulamentului, se deduce că acesta are în vedere în special abuzul de poziție dominantă al agenților economici vizați, întrucât aceștia din urmă au, într-adevăr, *„posibilitatea de a-și determina propriul comportament pe o anumită piață, făcând abstracție de concurenți, furnizori sau utilizatori”*[108]. De altfel, dacă analizăm primele decizii de desemnare a

---

[105] Comisia Europeană, *Questions and Answers: Digital Markets Act: Ensuring fair and open digital markets*, 2023, valabil la: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_2349 , accesat în octombrie 2023

[106] Art. 8 alin. 8: „*În scopul precizării obligațiilor prevăzute la articolul 6 alineatele (11) și (12), Comisia evaluează, de asemenea, dacă măsurile avute în vedere sau puse în aplicare asigură faptul că nu a mai rămas niciun dezechilibru între drepturile și obligațiile utilizatorilor comerciali și dacă măsurile nu îi conferă chiar ele controlorului de acces un avantaj care este disproporționat în raport cu serviciul furnizat de controlorul de acces utilizatorilor comerciali”*, art. 12. alin. 5, lit. b: „*Se consideră că o practică menționată la alineatele (1), (3) și (4) limitează contestabilitatea serviciilor de platformă esențiale sau este neloială în cazul în care există un dezechilibru între drepturile și obligațiile utilizatorilor comerciali, iar controlorul de acces obține un avantaj de pe urma utilizatorilor comerciali care este disproporționat față de serviciul furnizat de respectivul controlor de acces utilizatorilor comerciali în cauză”*, art. 13 alin. 5: „*inclusiv prin furnizarea de date anonimizate corespunzător utilizatorilor comerciali, după caz. Controlorul de acces nu face ca obținerea respectivului consimțământ de către utilizatorul comercial să fie mai dificilă decât pentru propriile servicii.”*- Regulamentul (UE) 2022/1925 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2022 privind piețele contestabile și echitabile în sectorul digital și de modificare a Directivelor (UE) 2019/1937 și (UE) 2020/1828 (Legea piețelor digitale)

[107] Comisia Europeană, *Questions and Answers: Digital Markets Act: Ensuring fair and open digital markets*, 2023, valabil la: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_2349 , accesat în octombrie 2023

[108] Curtea de Justiție a Uniunii Europene, cazul 27/76, United Brands vs. Comisia, 14 februarie 1978, https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=27/76&td=ALL , accesat în octombrie 2023

„gatekeeperilor”, luate de Comisie în baza articolului 3 alin. 8 al „Digital Markets Act”[109], toate emise la data de 05.09.2023, am putea afirma nu doar că subiecții vizați de aceste decizii sunt lideri ai pieței aflați în poziție dominantă, ci chiar faptul că ei înșiși „sunt piața”. În speță, este vorba de companii precum Apple (fiind vizate serviciile oferite de această companie în materie de sisteme de operare, sisteme de navigare pe internet, sisteme de comunicații independente de numărul de telefon, intermedieri ale serviciilor online), Alphabet (entitatea care deține Google), Amazon și Microsoft (fiind vizate serviciile oferite de aceste companii în materie de publicitate, sisteme de operare, intermedieri online, sisteme de navigare pe internet), Meta (decizia având ca obiect serviciile oferite de această companie în materie de publicitate, intermedieri online, sisteme de comunicații independente de numărul de telefon și rețele sociale) și, în final, ByteDance, compania care deține TikTok, fiind de interes serviciile companiei în sfera rețelelor sociale[110]. Toate aceste societăți vor trebui să ia măsuri de conformare cu noile dispoziții în termen de 6 luni de la comunicarea deciziei, cu mențiunea că, în cazul Apple, s-a emis și o decizie de începere a investigațiilor în privința compatibilității sistemului de operare iOS cu noile reglementări[111].

Pe lângă a clarifica o serie de practici care ar fi interzise pentru agenții economici de tip „*gatekeeper*”, textul instituie și o serie de obligații pozitive față de agenții economici care le utilizează platformele. Între aceste obligații se numără acordarea de permisiuni terților care să „*asigure interoperabilitatea cu software-ul „gatekeeperului”*[112] (conform art. 6 alin. 7, art. 7)*, permiterea altor agenți economici „non-gatekeeper” să acceseze date pe care aceștia din urmă le generează prin utilizarea platformei „gatekeeperului”* (conform art. 6 alin. 9-11)*,*

---

[109] „*Comisia ia în considerare toate sau unele dintre următoarele elemente, în măsura în care sunt relevante pentru întreprinderea care furnizează servicii de platformă esențiale în cauză:*
(a) dimensiunea, inclusiv cifra de afaceri și capitalizarea bursieră, operațiunile și poziția respectivei întreprinderi;
(b) numărul utilizatorilor comerciali care utilizează serviciul de platformă esențial pentru a ajunge la utilizatorii finali și numărul utilizatorilor finali;
(c) efectele de rețea și avantajele generate de date, în special în ceea ce privește accesul întreprinderii respective la date cu caracter personal și la date fără caracter personal și colectarea acestora sau capacitățile analitice ale respectivei întreprinderi;
(d) orice efecte legate de economiile de scară și cele legate de economiile de gamă de pe urma cărora beneficiază întreprinderea, inclusiv în ceea ce privește datele și, după caz, activitățile sale din afara Uniunii;
(e) plasarea utilizatorului comercial sau a utilizatorului final într-o situație de client captiv, inclusiv costurile de schimbare a furnizorului și prejudecățile comportamentale care reduc capacitatea utilizatorilor comerciali și a utilizatorilor finali de a schimba furnizorul sau de a utiliza concomitent mai multe platforme”-Regulamentul (UE) 2022/1925 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2022 privind piețele contestabile și echitabile în sectorul digital și de modificare a Directivelor (UE) 2019/1937 și (UE) 2020/1828 (Legea piețelor digitale)

[110] https://digital-markets-act-cases.ec.europa.eu/search?caseInstrument=InstrumentDMA&sortField=caseLastDecisionDate&sortOrder=DESC , accesat în octombrie 2023

[111] Bazată pe Art.3(8) și Art.17(1) din prezentul Regulament.

[112] Comisia Europeană, *Questions and Answers: Digital Markets Act: Ensuring fair and open digital markets*, 2023, valabil la: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_2349 , accesat în octombrie 2023

permiterea companiilor să verifice independent campaniile de publicitate găzduite de „gatekeeper” (conform art. 6 alin. 8) *și acordarea permisiunii ca business-urile să își promoveze ofertele și să încheie contracte cu consumatorii în afara platformei gatekeeperului*”(conform art. 5 alin. 4). În vederea îndeplinirii obligațiilor (atât cele pozitive, cât și cele negative, menționate în paragraful anterior), Comisia Europeană, va putea să aplice amenzi după un mecanism similar cu cel al GDPR[113], orientat în funcție de un procent din cifra de afaceri globală și anuală a societății care încalcă aceste norme. În cazul de față, Comisia poate sancționa atât încălcarea cu intenție sau din neglijență a normelor din Regulament, iar amenzile se pot ridica la 10% din această valoare, putând crește până la 20% în cazul faptelor repetate și chiar la 5% din cifra de afaceri globală zilnică în situația în care comportamentul ilicit persistă în mod sistematic (sancțiuni prevăzute în articolele 30 și 31)[114].

Din punct de vedere comercial, impactul pe care Regulamentul îl are va fi semnificativ. Acei agenți economici care vor fi calificați de Comisie drept „gatekeeperi” vor fi nevoiți să realizeze la nivelul software-ului *„modificări substanțiale de ordin tehnic, precum și schimbări ale contractelor și ale procedurilor interne deja instituite”*[115]. În plus, competitorii acestora, companii care nu au îndeplinit criteriile pentru a fi desemnați „gatekeeper”, vor beneficia de pe urma numeroaselor obligații și restricții pe care aceștia le vor avea[116]. De remarcat, în acest caz, că un competitor poate evita calitatea de „gatekeeper” ca efect al stabilirii unor valori arbitrare și rigide după care se dobândește această calitate[117]. De exemplu, dacă o companie competitor al unui „gatekeeper” îndeplinește toate condițiile cumulative, mai puțin cea a numărului utilizatorilor (în ipoteza în care ar avea, să presupunem, 40 de milioane de utilizatori în loc de 45 de milioane), acesta nu va fi nevoit să se supună regulilor „Digital Markets Act”, deși este un competitor veritabil, cu o influență similară în piață. Or, diferența de tratament nu se justifică, întrucât singurul element distinctiv dintre două astfel de societăți ar fi un „prag” stabilit arbitrar de legislatorii europeni, deși, de-facto, acestea ar fi jucătoare de același rang în piață.

Având în vedere cele enunțate mai sus, se ridică întrebarea dacă o astfel de reglementare este cu adevărat necesară în spațiul unei economii în continuă dezvoltare, în special în acest sector al tehnologiei. Conduce adoptarea unor astfel de acte normative la descurajarea inovației și sancționează ea modele de afaceri de succes, pentru simplul fapt că produsul acestora este

---

[113] Deloitte Netherlands, 2023, *The EU Digital Markets Act is here,* valabil la: https://www2.deloitte.com/nl/nl/pages/risk/articles/digital-markets-act.html , accesat în octombrie 2023

[114] *Idem*

[115] Norton Rose Fulbright, 2023, *Digital Markets Act,* valabil la: https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/0d64e0c0/digital-markets-act , accesat în octombrie 2023

[116] *Idem*

[117] De reamintit faptul că trei condiții cumulative trebuie îndeplinite de un anumit agent economic pentru a dobândi calitatea de „gatekeeper”: situație economică ce are impact asupra pieței interne (cifră de afaceri mai mare de 7.5 miliarde Euro/an în ultimii trei ani sau o valoare de piață de 75 de miliarde Euro), control al unei importante platforme care asigură interacțiunea altor agenți economic cu consumatorii finali (cel puțin 45 de milioane de utilizatori/lună și cel puțin 10.000 de agenți economici care utilizează platforma) și o poziție stabilă și durabilă.

unul omniprezent, extraordinar de ușor de utilizat și fiabil? Este orientarea Regulamentului mult prea direcționată, acționând ca un număr semnificativ de dispoziții parcă create tocmai pentru un anumit grup restrâns de companii? Alte reglementări din domeniul concurenței, precum Regulamentul 1/2003[118], Regulamentul 139/2004[119], însuși Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene[120] sau chiar Legea Concurenței nr. 21 din 10 aprilie 1996, privesc un cadru mai larg de agenți economici care sunt ținuți să le respecte și nu restrâng atât de mult cercul societăților vizate, ba mai mult, privesc practicile concurențiale și anticoncurențiale la modul general, și nu se limitează la un singur sector specific, precum cel al companiilor cu produse digitale. Desigur, întrebările de mai sus țin de politica adoptată de Uniunea Europeană în domeniul concurenței, însă, până la urmă, reglementările reprezintă transpunerea în „drept" a unor astfel de politici, în sensul că ajung să fie norme obligatorii acele simple idei care au luat naștere în interiorul grupurilor politice din forurile legislative. De altfel, observând întregul context al politicii Uniunii Europene în materie, se constată că „Digital Markets Act" face parte din pachetul legislativ „Digital Services Act", care își propune și să ofere o mai mare protecție a consumatorilor în mediul online, pe lângă o piață digitală echitabilă[121]. Este firesc să presupunem că în perioada următoare vor exista noi reglementări în materie, Uniunea Europeană dorind să sincronizeze cadrul normativ cu ultimele realități tehnologice, fapt care va aduce, în mod cert, provocări pentru liderii din piață și oportunități pentru cei care nu sunt afectați de noi obligații[122].

Deși va afecta în principal marile companii de tehnologie, „Digital Markets Act" aspiră să contureze premisele care vor sta la baza succesului jucătorilor mai mici din piață, și, în același timp, păstrează direcția abordată în ultimii ani de Uniunea Europeană referitoare la protecția consumatorilor de produse digitale. Cu toate că este un act normativ cu caracter complementar dreptului concurenței, Regulamentul are în vedere însăși rațiunea acestuia din urmă: menținerea unei piețe echitabile și inovatoare, al unui echilibru între a încuraja dezvoltarea companiilor medii și mici și a nu sancționa performanța marilor jucători. Totuși, în contextul în care economia dominată de companii de tehnologie influențează din ce în ce mai mult atât viața privată, cât și mediul de business, „Digital Markets Act" va avea un impact răsunător asupra acestora din urmă, iar din moment ce actul normativ abia a început să fie valorificat, nu putem decât să ne întrebăm: care va fi, cu adevărat, efectul său?

Bibliografie

1. Adriana Almășan, Dreptul concurenţei, C. H. Beck, Bucureşti, 2018
2. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1925 - Regulamentul (UE) 2022/1925 al Parlamentului European și al Consiliului din 14

[118] În materia practicilor neloiale și a formării cartelurilor.

[119] În materia fuziunilor.

[120] Articolele 101 și 102.

[121] Deloitte Netherlands, 2023, The EU Digital Markets Act is here, valabil la: https://www2.deloitte.com/nl/nl/pages/risk/articles/digital-markets-act.html , accesat în octombrie 2023

[122] idem

septembrie 2022 privind piețele contestabile și echitabile în sectorul digital și de modificare a Directivelor (UE) 2019/1937 și (UE) 2020/1828 (Legea piețelor digitale), accesat în octombrie 2023

3. Curtea de Justiție a Uniunii Europene, cazul 27/76, United Brands vs. Comisia, 14 februarie 1978, https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=27/76&td=ALL , accesat în octombrie 2023
4. Norton Rose Fulbright, 2023, *Digital Markets Act,* valabil la: https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/0d64e0c0/digital-markets-act , accesat în octombrie 2023
5. Comisia Europeană, *EU institutions and competition policy,* https://competition-policy.ec.europa.eu/about/what-competition-policy/eu-institutions-and-competition-policy_en , accesat în octombrie 2023
6. Deloitte Netherlands, 2023, *The EU Digital Markets Act is here,* valabil la: https://www2.deloitte.com/nl/nl/pages/risk/articles/digital-markets-act.html , accesat în octombrie 2023
7. https://digital-markets-act-cases.ec.europa.eu/search?caseInstrument=InstrumentDMA&sortField=caseLastDecisionDate&sortOrder=DESC , accesat în octombrie 2023
8. Comisia Europeană, *Questions and Answers: Digital Markets Act: Ensuring fair and open digital markets*, 2023, valabil la: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_2349 , accesat în octombrie 2023
9. Andrea Willige, *What is the EU Digital Markets Act and what does it mean for tech companies and consumers?,* 2023, valabil la: https://www.weforum.org/agenda/2023/09/eu-digital-markets-act-big-tech/ , accesat în octombrie 2023

Sabina FILOFIE
Anul II, Licență, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

OPEC, ORGANIZAŢIE SAU CARTEL?

Rezumat

Prezenta lucrare își propune să facă un studiu de caz pe o temă controversată care îşi are legături în dreptul concurenţei, respectiv în domeniul economiei, dar şi a juridicului în sine și anume ce fel de formațiune este OPEC (Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol). Studiul de caz urmăreşte să observe şi să comenteze activitatea OPEC pe baza statului ei, precum şi a activităţii sale ce s-a desfăşurat de-a lungul timpului, totul prin prisma regulilor de concurenţă, ţinând totuşi cont şi de statutul ei de organizaţie interguvernamentală.

Studiul de caz este, aşadar, o premisă pentru exprimarea unei opinii personale în materie, pe baza cunoștințelor mele juridice şi în materie de concurenţă. Pentru aceasta, am descris cartelul pentru a contura contextul problemei, iar mai apoi, am analizat OPEC din perspectiva statutului ei, precum şi a unui eveniment concret în care Organizaţia a fost implicată.

Cartelul economic

Neavând o formă clar definită, noţiunea de cartel este puţin abstractă şi din această perspectivă, se poate face uneori nevăzută. Pieţele cu structură de oligopol, dacă nu sunt suficient de bine supravegheate de organele de control competente, riscă să se transforme în carteluri, caz în care comercianţii pot foarte uşor să profite de consumatori şi să declanşeze totodată anumite dezechilibre economice la nivel de segment de piaţă, sau chiar la nivel de economie naţională ori internaţională.

Cartelul economic are la bază înțelegerile exprese sau tacite ce au loc între diverse întreprinderi din cadrul unui anumit segment de piață, în vederea monopolizării respectivul segment şi a maximizării profitului. Pe baza respectivelor acorduri, cartelurile pot acționa printr-o serie de practici anti-concurenţiale reglementate în Tratatul privind Funcţionarea Uniunii Europene[123]. Acestea sunt fixarea preţurilor, diminuarea producției în vederea creșterii preţurilor, aplicarea de condiții inegale la prestații echivalente în raport cu partenerii comerciali, precum și condiționarea încheierii contractelor contrar uzanțelor cinstite. De asemenea, chiar fără apelarea la aceste practici, cartelurile îşi pot atinge obiectivele prin schimbul sau furtul de informaţii. Așadar, toate aceste practici maximizează profitul întreprinderilor, exploatând astfel consumatorii, comercianții exteriori cartelului precum și economia în sine, care se poate destabiliza.

Este, de asemenea, de menţionat faptul că Tratatul prevede şi situaţiile în care dispozițiile articolului 101 nu se aplică întrucât astfel de practici ar putea avea și efecte benefice asupra pieţei şi consumatorilor. Acordurile care ajută la sporirea producţiei sau la promovarea

[123] TFUE Titlul VII, Capitolul I, Secţiunea I, art. 101 - 107

progreselor tehnice şi economice, asigurând şi consumatorilor beneficii pe această cale, nu vor fi, deci, considerate carteluri, în consecinţă, nu vor fi nici sancţionate.

Atât la nivel naţional, cât şi european, concurenţa este supravegheată şi supusă unui control prin organe înfiinţate în acest sens. Pentru România, amintim Consiliul Concurenţei, singura autoritate de acest fel. În exercitarea atribuţiilor sale, Consiliul are la îndemână legislaţie în materie. Voi aminti aici Legea 21/1996 care la articolul 2 prevede expres că dispoziţiile acestei legi se aplică cu privire la faptele anti-concurenţiale săvârşite de întreprinderi sau asociaţii de întreprinderi, precum şi de autorităţi sau instituţii publice în măsura în care acestea influenţează concurenţa altfel, decât în aplicarea altor prevederi legislative.[124] Textul legislativ a fost adoptat în conformitate cu prevederile TFUE "potrivit Regulamentului (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurenţă prevăzute la articolele 81 şi 82 din tratat"[125], fapt pentru care îl amintesc în acest context. La nivel european, Comisia Europeană este cea care are competenţă în materie, având în vedere reglementările TFUE amintite anterior.

Cine sau ce este OPEC?

Acum că ne-am făcut o idee mai clară despre natura problemei, rămâne să vedem cine este personajul principal, de când datează şi prin ce s-a remarcat până în prezent. În urma scăderii preţurilor pentru petrol din 1960, statele fondatoare (Iran, Iraq, Kuweit, Arabia Saudită şi Venezuela) s-au întrunit în cadrul Conferinței de la Baghdad pentru a discuta problema cu care se confruntau toţi. Soluția a fost înființarea OPEC, o organizație interguvernamentală care își propune să unifice politicile statelor membre cu privire la producția, importul și exportul de petrol, precum și salvgardarea propriilor resurse și interese.

Începând cu acest moment, OPEC a luat amploare. Unul dintre punctele cheie pentru această Organizaţie a fost criza petrolului din 1973. După cel de al doilea Război Mondial, s-a format statul Israel pe fostul teritoriu al Palestinei. Întrucât populaţia arabă din zonă nu a vrut să accepte decizia ONU, au avut loc mai multe războaie. Pe acest fond, în 1973, Egiptul şi Siria cu ajutorul Uniunii Sovietice au atacat Israelul. Fiind vorba despre o problemă de natură politică în perioada în care deja erau formate alianţe şi existau o serie de convenţii, acest război a declanşat acţiuni din partea altor subiecţi de drept public, inclusiv OPEC. În contextul în care SUA şi Ţările de Jos erau recunoscute ca cei mai mari aliaţi ai Israelului, OPEC a decis să limiteze semnificativ exportul către acestea şi să crească preţurile cu până la 70%. În definitiv, discutăm despre o acţiune de embargo din partea OPEC care a profitat de poziţia sa dominantă pe piaţă. Însă de la acel moment, a început să îşi piardă din putere, dat fiind că atât SUA, cât şi alte state care au fost vizate de acţiunile OPEC aveau o influenţă politică şi economică destul de mare.

Am trecut datele istorice în revistă şi ne mai rămâne să vedem şi care este natura acestei organizaţii. Pentru o analiză corectă, sau cel puţin coerentă, voi porni de la statutul OPEC. Articolul 2 al statutului enumeră obiectivele organizației după cum urmează. Primul subpunct vorbește despre unificarea politicilor statelor membre cu privire la producția și comercializarea de petrol, respectiv, despre stabilirea celor mai bune căi prin care statele membre să își protejeze în mod particular sau colectiv, propriile interese și rezerve. Următorul subpunct invocă scopul organizației de a stabiliza prețurile petrolului în vederea prevenirii fluctuațiilor inutile. Nu în ultimul rând, subpunctul C al articolului 3 înglobează ideea unui echilibru

[124] Legea 21/10 aprilie 1996, art. 2 alin. (1) lit. a) şi b)
[125] Legea 21/10 aprilie 1996, art. 3 alin. (2)

general, anume protejarea atât a intereselor naţiunilor membre, cât şi a consumatorilor şi investitorilor din acest segment de piaţă.

Cumulând cele 3 obiective pe care statutul ni le expune, deducem că, s-a avut în vedere interesul tuturor participanţilor la piaţă, producători şi consumatori deopotrivă. Însă, nu trecem cu vederea nici faptul că interesele statelor membre primează. Până acum, statutul ne dă câteva indicii: avem o înţelegere, regăsim interesul propriu şi, de asemenea, subpunctul B ne indică în mod clar şi o practică anti-concurenţială (fixarea preţurilor). Deci, înţelegem de ce anumite voci admit posibilitatea ca OPEC să fie de fapt un cartel economic.

Din punct de vedere strict economic, OPEC a trecut în revistă o serie de practici anticoncurențiale specifice cartelurilor: fixare de preţuri, înțelegere între producători şi abuz de poziție dominantă. Însă OPEC nu este alcătuită din întreprinderi, ci din state. Aşa că natura acestei Organizații este una juridică şi nu una economică. Din punct de vedere al dreptului internaţional public, este o organizaţie legal înființată care, cel puţin pe plan politic are dreptul să îşi susţină aliaţii. Şi cred că tocmai acesta este miezul problemei.

Când vorbim despre OPEC, vorbim despre 13 state care, aşa cum am văzut, au decis să îşi unifice politicile cu privire la un anumit domeniu, acela al exploatării şi comercializării petrolului. Având în vedere că actorii principali sunt statele, ne gândim, înainte de toate, la o organizaţie internaţională formată prin respectarea exigenţelor impuse de legislaţia internaţională. Aşadar, OPEC are la bază un Statut care este încheiat în forma unui tratat internaţional care se pliază pe regulile încheierii unui astfel de act enunţate de Convenţia de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 1969. Odată ce această exigenţă a fost îndeplinită, vorbim despre un veritabil subiect de drept internaţional public care se supune regulilor în materie, anume principiile de drept internaţional public (precum suveranitatea de stat, menţionată şi în statut), uzanţe, precum şi tratatele la care aceasta este parte. În acest context, nu putem vorbi despre o putere căreia OPEC să îi fie supusă aşa cum sunt cele amintite până acum (Consiliul Concurenţei şi Comisia Europeană).

Într-adevăr, activitatea ei se concentrează în jurul relaţiilor economice pe care statele membre le întreţin cu cele consumatoare, respectiv cu celelalte state exportatoare de petrol. Așadar, dacă am considera, de dragul analizei, că statele implicate în importurile și exporturile de petrol sunt întreprinderi, respectiv simpli consumatori, lucrurile arată altfel. În acest caz, avem de a face cu 13 „întreprinderi" care dețin, ca întreg, cea mai mare parte din cota de piață a industriei petroliere. De pe această poziție de dominație, ele fixează prețurile la un anumit nivel sub pretextul stabilizării pieței, sporindu-și astfel şi profiturile personale. Merită menționat aici și faptul că, cel puțin la momentul actual, unul dintre marii competitori pe piața petrolieră este Rusia, care din cauza contextului politic în care este implicată, este înlăturată de statele care se aprovizionau de la ea, pierzând putere economică, sporind-o astfel pe cea a OPEC-ului. Deci da, în acest scenariu, OPEC este un veritabil cartel economic. Dar cum am spus, vorbim despre o organizație juridică, astfel că termenii de oligopol sau cartel sunt ieșiți din context.

Desigur, interesele OPEC sunt perfect pliabile pe ideea de cartel pentru că nu este vorba despre altceva decât salvgardarea propriilor resurse şi maximizarea de profit. Lucru care reiese dintr-o declarație pe care conducerea OPEC a făcut-o în urmă cu aproximativ un an, ca răspuns la „strigătul de ajutor" al Uniunii[126]. Uniunea Europeană a apelat la OPEC în vedere creșterii producției de petrol în eventualitatea în care Rusiei i-ar fi aplicate sancțiuni cu privire la

[126] https://www.economica.net/opec-respinge-apelul-facut-de-ue-pentru-cresterea-productiei-si-sustine-ca-nu-exista-variante-la-petrolul-rusesc_575785.html

exportul de petrol către statele Uniunii. OPEC a declarat în mod clar că nu va face acest lucru, după ce, tot ei au fost aceia care au „avertizat" Uniunea de catastrofa care s-ar produce dacă Rusia şi-ar opri exportul de petrol. Însă, odată ce am stabilit că OPEC este o organizaţie interguvernamentală, este mai mult decât acceptabil ca aceasta să îşi urmărească propriile interese pentru că, în definitiv, tratatele internaţionale iau naştere în vederea îndeplinirii unor interese comune între state.

Concluzii

Componenta economică din această problemă, deşi este una importantă, este mult prea mult influenţată de politică ca să discutăm problema doar din perspectiva concurenţei. Petrolul este una dintre cele mai importante resurse neregenerabile care stă la baza economiei multor state şi de aceea influenţa politică este, până la urmă o consecinţă firească. De aceea, piaţa petrolului nu ar trebui şi nici nu este văzută ca un simplu segment economic ca toate celelalte. Aici este vorba de o veritabilă politică de stat care face obiectul unui acord politic, liber să protejeze interesele statelor membre.

OPEC, de la bun început, s-a vrut a fi o organizaţie la nivel interguvernamental reprezentată prin şefi de stat care au în vedere interesele statale, chiar dacă acestea sunt de factură economică. OPEC s-a înfiinţat ca o organizaţie internaţională, subiect de drept public, membrii săi neidentificându-se cu noţiunea de întreprindere, singura care, de altfel poate lua parte, aşa cum am văzut, la formarea unui cartel economic. De aceea, organizaţia nici nu este supusă controlului autorităţilor competente în domeniul concurenţei.

Deşi această problematică nu a fost tratată frecvent de vocile doctrinei, având în vedere că OPEC s-a remarcat de-a lungul timpului prin diverse acţiuni care au provocat dispute şi poate chiar averse la adresa acesteia, organizaţia este încă în picioare şi nu a suferit sancţiuni relevante pe această temă. Aşadar, din moment ce autorităţiile competente nu s-au sesizat în privinţa OPEC, tind cu atât mai mult să accentuez faptul că OPEC nu ar trebui privită din perspectiva concurenţei şi etichetată ca fiind un cartel economic.

Probabil, pe undeva, având în vedere criza prin care trece planeta noastră, războaie, pandemii, încălzire globală şi multe altele, o schimbare de politică din partea OPEC nu ar fi un lucru rău. Pentru că este evident că statele membre nu urmăresc altceva decât profit şi salvgardarea propriilor resurse, resurse care ar putea salva câteva state de la o criză nemaiîntâlnită în cazul în care Rusia ar fi „scoasă din joc". Dar chiar şi aşa, orice ar fi această organizaţie de fapt, OPEC nu este un cartel.

Bibliografie

LEGISLAŢIE:

1. Statut OPEC
2. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene
3. Convenţia de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 1969
4. Legea 21/10 aprilie 1996

ALTELE:

5. L. Stoher *„OPEC as a Legal Entity”*
6. https://competition-policy.ec.europa.eu/cartels_en
7. https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/24.htm
8. https://www.opec.org/opec_web/en/publications/338.htm
9. https://www.consiliulconcurentei.ro/
10. https://www.economica.net/opec-respinge-apelul-facut-de-ue-pentru-cresterea-productiei-si-sustine-ca-nu-exista-variante-la-petrolul-rusesc_575785.html

ALESE MULTUMIRI!

MENTIUNI:

lect. univ. dr. av. George Zlati

av. Ruxandra Sava

dr. Ioan Şumandea-Simionescu

Mihai Rotaru

prof. univ. dr. av. Lucian Bernd Săuleanu

drd. Astrid Bolea

av. Darius Trusculete

dr. av. Valentin Mircea

dr. Dan-Virgil Pascu

asist. univ. dr. Cristina Tomuleț

lect. univ. dr. Marius Bălan

prof. univ. dr. Dan Claudiu Dănişor

Schoenherr si Asociatii SCA

Societatea civila de avocati Ionescu & Novac

Avocat Alexandru Elvir Iliescu

Editura C.H. BECK

FASDR
Federația Asociațiilor Studenților în Drept din România

Federația Asociațiilor Studenților în Drept din România are ca scop reprezentarea la nivel național a studenților din domeniul de studii Drept prin apărarea drepturilor și intereselor acestora, precum și implementarea unor proiecte prin care se urmărește dezvoltarea lor profesională și personală. Federația aduce împreună cele cinci asociații reprezentative în domeniu la nivel local.

Prima ediție a proiectului FASDR Law Review își propune crearea unui cadru care să faciliteze scrierea de articole științifice și eseuri de către studenți, urmând ca acestea să fie revizuite de profesioniști în domeniile vizate.

facebook.com/fasdr.ro

instagram.com/fasdr.ro

fasdr.ro